

Hanna Arnesdatter Aune

# Integrering som begrep og prosess

En studie av integrasjonsteori og  
integreringspraksis

Masteroppgave i Sosialt Arbeid

Veileder: Marko Valenta

Februar 2022



Hanna Arnesdatter Aune

# **Integrering som begrep og prosess**

En studie av integrasjonsteori og integreringspraksis

Masteroppgave i Sosialt Arbeid

Veileder: Marko Valenta

Februar 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap

Institutt for sosialt arbeid



**NTNU**

Kunnskap for en bedre verden



## Sammendrag

Denne masteroppgaven består av to artikler. Den første artikkelen, *Integrering, individ og samfunn - klassisk integrasjonsteori og dens plass i dagens integreringsforskning*, undersøker integrering som prosess og begrep. Utgangspunktet er klassisk integrasjonsteori basert på teoriene til sosiologene Emile Durkheim og Thomas H. Marshall og hvordan disse kan forstås og anvendes i en moderne diskusjon knyttet til integrering av innvandrere i Norge. Gjennomgangen av nyere forskning om integrering av innvandrere, viser hvordan teoriene til Durkheim og Marshall fortsatt er relevante for å belyse utfordringer knyttet til integrering. Diskusjonen tar også opp forholdet mellom individet og stat, og ansvaret mellom ulike nivå. Avslutningsvis drøfter jeg også ulike perspektiver på integreringsbegrepet og konkluderer med at en utvidet forståelse av dette begrepet kan bidra til at diskusjonen om integrering blir mer åpen og mindre ladet.

Den andre artikkelen, *«Hun bryr seg om oss fra hjertet». En kvalitativ undersøkelse av omsorgens betydning i integreringsarbeid med etniske minoritets elever*, er en empirisk studie som også tar utgangspunkt i klassisk integrasjonsteori. Her undersøker jeg betydningen av omsorg som verktøy i integreringsarbeid med etniske minoritets elever – hvordan omsorgen kommer til uttrykk og hva omsorg kan bety for integrering på individ- og samfunnsnivå. Artikkelen er basert på kvalitative data innhentet gjennom intervjuer med 14 elever med innvandrer- og flyktningebakgrunn ved en videregående skole i Trondheim. Analysen av materialet viser at omsorg kommer til uttrykk på flere måter, og inspirert av Grounded theory har jeg utviklet kategoriene 'emosjonell omsorg', 'praktisk omsorg' og 'helhetlig omsorg'. Jeg argumenterer for at omsorg har stor betydning i integreringsprosessen av elevene, og minoritetsrådgiveren ved skolen har en viktig rolle i denne sammenhengen. Jeg drøfter også hvordan omsorg kan bidra til at elevene får tillitt til den norske systemet og at dette kan ha betydning for integrering på samfunnsnivå. Målet med artikkelen er å bidra i diskusjoner om integrering og inkludering av innvandrere i det norske samfunnet ved å belyse betydningen av omsorg i integreringsprosessen.

## Summary

This master thesis consists of two articles. The first article, *Integration, individuals and society – classical integration theory and its relevance in modern integration research*, studies integration as a process and as a term. It is grounded in classical integration theory based on the theories of the sociologist Emile Durkheim and Thomas H. Marshall, and how these theories can be understood and applied in a modern discussion concerning the integration of immigrants in Norway. Reviewing modern research on this topic shows how the theories of Durkheim and Marshall is still relevant to showcase the challenges related to integration. The discussion also addresses the relationship between individuals and the state, and responsibility of different levels. To conclude, I discuss different perspectives on the term of integration and I argue that an expanded understanding of the term could contribute to future discussions being more open and less controversial.

The second article «*She cares from the heart*». *A qualitative study of the significance of care in integration work with ethnical minority students*, is an empirical article also based on classical integration theory. In this article I explore the importance of care as an instrument in integration work with ethnical minority students: how this care is expressed and the significance of care on an individual and societal level. The study is based on qualitative data extracted from interviews conducted with 14 students, all of whom have a background as refugees or immigrants, at a high school in Trondheim. The analysis of the data showcases that care is expressed in several different ways and, inspired by grounded theory, I have developed the categories 'emotional care', 'practical care' and 'holistic care'. I argue that care plays a significant part in the integration process of the students, and that the schools minority counselor have an important role in this context. Furthermore I discuss how care is directly linked to the students developing trust in the Norwegian society, and that this can have an important effect on societal integration. The ambition of the article is to contribute to discussions surrounding the integration and inclusion of immigrants in Norwegian society, and highlight the importance of care as a part of the integration process.

## **Forord**

Å skrive denne oppgaven har vært en utfordrende og spennende reise, og mange fortjener en takk for at jeg nå har kommet i mål. Først og fremst vil jeg takke informantene for innsikten de har gitt meg, og for deres uvurderlige bidrag til denne oppgaven. Jeg vil også rette en stor takk til skolens minoritetsrådgiver som har delt av sin kunnskap og erfaring, rekruttert informanter og organisert intervjuer. Både informantene og minoritetsrådgiverens fortellinger har vært til stor inspirasjon for meg i arbeidet med denne oppgaven.

Min veileder Marko Valenta, skal har stor takk for samtaler, råd og hjelp i selve skriveprosessen. Hans raske respons og gode tilbakemeldinger, har vært viktig for holde både motivasjonen og tempoet oppe.

Jeg vil også rette en takk til Berit Berg og Stina Svendsen ved NTNU Samfunnsforskning, for muligheten til å delta i deres forskningsprosjekt. Jeg håper denne oppgaven kan være et bidrag i prosjektet. Til slutt vil jeg også takke Aleksandr og familien for spennende innspill og diskusjoner, og ikke minst, teknisk hjelp nå mot slutten.

26.02.22      Hanna Arnesdatter Aune

## **Figurliste**

<i>Figur 1: Velferdsstat, tillitt og integrering</i>	.....	21
--	-------	----



## Innholdsfortegnelse

<i>Sammendrag</i> .....	<i>i</i>
<i>Summary</i> .....	<i>ii</i>
<i>Forord</i> .....	<i>iii</i>
<i>Figurliste</i> .....	<i>iv</i>
<b>Kappe</b> .....	<b>3</b>
<i>Innledning – valg av tematikk</i> .....	<i>3</i>
<i>Om artiklene – oppsummering og leseveiledning</i> .....	<i>4</i>
<i>Metode – datainnsamling, analyse og vurdering av empiri</i> .....	<i>5</i>
<i>Vitenskapelige konsekvenser – relevans for kunnskap og praksis</i> .....	<i>8</i>
<i>Avslutning</i> .....	<i>9</i>
<b>Referanser:</b> .....	<b>11</b>
<b>Artikkel 1</b> .....	<b>12</b>
<b>Integrering, individ og samfunn - klassisk integrasjonsteori og dens plass i dagens integreringsforskning</b> .....	<b>12</b>
<i>Sammendrag</i> .....	<i>13</i>
<i>Abstract</i> .....	<i>13</i>
<i>Innledning</i> .....	<i>14</i>
<i>Durkheim: Organisk solidaritet og den sterke nasjonalstaten</i> .....	<i>14</i>
<i>Marshall: Medborgerskap og den sterke velferdsstaten</i> .....	<i>16</i>
<i>Diskusjon: Velferdsstaten – tillitt og tilslutning</i> .....	<i>17</i>
<i>Integrering eller inkludering? Forskjeller i praksis og begrepsforståelse</i> .....	<i>23</i>
<i>Konklusjon: Integrering på mikro- meso- og makronivå</i> .....	<i>25</i>
<b>Referanser</b> .....	<b>28</b>
<b>Artikkel 2</b> .....	<b>30</b>

<b>«Hun bryr seg om oss fra hjertet». En kvalitativ undersøkelse av omsorgens betydning i integreringsarbeid med etniske minoritets elever .....</b>	<b>30</b>
<i>Sammendrag .....</i>	31
<i>Abstract .....</i>	31
<i>Innledning .....</i>	32
<i>Tidligere forskning: Omsorg som verktøy i integrasjonsarbeid .....</i>	33
<i>Teoretiske perspektiver: Integrasjonsteori og Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell .....</i>	35
<i>Metodisk tilnærming og analyse .....</i>	37
<i>Diskusjon: Omsorgens tre dimensjoner og hva det betyr for integrering .....</i>	39
Emosjonell omsorg .....	39
Praktisk omsorg .....	42
Helhetlig omsorg .....	44
<i>Konklusjon: Omsorg, tillitt og integrering .....</i>	46
<b>Referanser .....</b>	<b>48</b>
<b>Vedlegg 1-6 .....</b>	<b>50</b>

## Kappe

### **Innledning – valg av tematikk**

Denne masteroppgaven, som består av to artikler, er en analyse av integrering som begrep og prosess. Jeg har valgt artikkelformatet fordi det gir en større frihet til å diskutere og analysere de teoretiske perspektivene, samtidig som jeg også får anvendt teoriene i en empirisk undersøkelse. Integrering er noe som jeg lenge har interessert meg for, og denne masteroppgaven ble en mulighet til å utforske dette i dybden. Jeg har alltid vært opptatt av samfunnsstrukturer og politikk, med særlig fokus på betydningen av å bo i en velferdsstat og hvordan dette innvirker på forholdet mellom stat og individ. I denne masteroppgaven har jeg forsøkt å kombinere disse to akademiske interessene, samfunnsvitenskap og integrering, og utforsket dette i to separate, men likevel sammenhengende artikler. Jeg har bevisst valgt å benytte meg av integrasjonsteori i begge artiklene. Grunnen til dette valget er at jeg både i teori og empiriartikkelen, har vært opptatt av å belyse hva integreringsprosessen betyr både på individ- og samfunnsnivå, og samspillet og ansvarsfordelingen mellom mikro- og makronivået.

Jeg ble først introdusert til klassisk integrasjonsteori i boken "Integrering og utdanning" av Line Hilt (2020). Denne boken introduserte meg for den historiske bakgrunnen til integreringsbegrepet, og en av de største åpenbaringene for meg var at integreringsbegrepet i utgangspunktet omfattet samtlige innbyggere i et samfunn og ble betraktet som et felles anliggende. Jeg utforsket klassisk integrasjonsteori ytterligere, og det var forfriskende å lese om integrering i en kontekst som ikke utpekte spesifikke folkegrupper, men i stedet viste til en prosess vi alle må gjennom i fellesskap. Jeg fikk også opp øynene for at integrering handler om hvilket samfunn vi har lyst til å leve i, og at dette er styrende for prosessens innhold. Dette gjorde meg oppmerksom på hvor 'ensporet' integreringsdebatten i dagens Norge kan være, da integrering ofte omtales som om det utelukkende angår innvandrere, og at integreringen først og fremst er deres ansvar. Dette inspirerte meg til å utforske samfunnets ansvar, så vel som individenes muligheter og forutsetninger for integrering, i en norsk kontekst.

Denne masteroppgaven er en teoretisk og praktisk undersøkelse av integrasjonsteori, og betydningen av forholdet mellom stat og individ. Jeg skal først presentere teoriartikkelen for å gi en innføring i den teoretiske diskusjonen, før jeg presenterer

empiriartikkelen som handler om integrering på et praktisk nivå. Videre går jeg litt mer i dybden på det metodiske rundt empiriartikkelen, med særlig fokus på mine egne erfaringer fra datainnsamlingen. Avslutningsvis diskuterer jeg aspekter rundt forskningsfunnene knyttet til begge artiklene, og hvordan de kan sees i sammenheng med vitenskap- og praksisfeltet. Målet med denne kappen, er å gi leseren en innsikt i motivasjonen og målsettingen for artiklene, og fungere som en leseveiledning.

### **Om artiklene – oppsummering og leseveiledning**

Begge artiklene er skrevet for Fontene Forskning og følger dette tidsskriftets forfatterveiledning. Valget er gjort i samråd med veileder. Jeg har valgt Fontene Forskning fordi jeg ønsker at artiklene skal nå fram til lesere som jobber med integrering i praksis. Begge artiklene har et anvendt fokus, og målet er at de kan åpne for en diskusjon rundt integrering som begrep og praksis.

Teoriartikkelen (artikkel 1) er en analyse av klassisk integrasjonsteori. Den baserer seg på sosiologene Emile Durkheim (1978) og Thomas H. Marshalls (1996) integrasjonsteorier, og diskuterer disse med utgangspunkt i nyere norsk forskning på integrering av innvandrere. En av de viktigste forskjellene i de to integrasjonsteoriene er hvordan de forholder seg til nivåer i samfunnet, hvor de plasserer ansvaret for integrering, og hvorfor integrering er viktig. Artikkelenes mål er å undersøke teoriens relevans knyttet til integrering av innvandrere i dag, med et særlig fokus på forholdet mellom individ og stat. Ambisjonen er å sette original integrasjonsteori i perspektiv av en moderne diskusjon for å belyse hva som eventuelt har endret seg gjennom tiden, og om det kan påvirke vår forståelse av integrering i dagens samfunn. Artikkelen argumenterer for at integrering er en prosess som angår samtlige samfunnsdeltakere og derfor må betraktes som et felles ansvar. Jeg konkluderer med at en mer omfattende forståelse av integreringens historiske kontekst, kan bidra til en diskusjon som er mindre ladet og mer åpen.

Empiriartikkelen (artikkel 2) baserer seg på fokusgruppeintervjuer og individuelle intervjuer, med til sammen 14 etniske minoritets elever fra en videregående skole i Trondheim. Artikkelen belyser omsorgen de ansatte i skolen utviser ovenfor elevene og hvordan denne omsorgen kommer til uttrykk. Videre undersøker den hva omsorg betyr for elevenes integreringsprosess, både på individ og samfunnsnivå. Artikkelen

tar utgangspunkt i de samme teoretiske perspektivene som artikkel 1 for å synliggjøre hvordan integrasjonsteori også kan anvendes i empirisk kontekst.

I analysen kategoriserer jeg omsorgen i tre underkategorier; 'emosjonell omsorg', 'praktisk omsorg' og 'helhetlig omsorg'. Artikkelen konkluderer med at disse formene for omsorg, alle spiller en avgjørende rolle i elevenes integreringsprosess og bidrar til bygge tillit mellom elevene og samfunnet. Ettersom tillit betraktes som avgjørende for å opprettholde en sterk velferdsstat, argumenterer jeg for at tillitt knytter mikro- og makronivået sammen. Jeg håper at denne artikkelen kan belyse viktigheten av både tid og menneskelige ressurser i integreringsarbeid, og at vi som majoritetssamfunn kan anerkjenne vårt ansvar og vår rolle i integrering av flyktninger og innvandrere. Begge artiklene er utformet slik at de kan leses alene, men i kontekst av denne masteroppgaven er målet at de skal utfylle hverandre gjennom å presentere både et teoretisk og et praktisk perspektiv.

Det er viktig å påpeke at mye har endret seg i samfunnet siden Durkheim og Marshalls tid, og det er ikke alle aspekter ved integrasjonsteoriene som er like anvendelige eller akseptable i dagens samfunn. I Durkheims bok forfekter han for eksempel ved flere anledninger, et meget diskriminerende kvinnesyn, noe som vi ikke lenger anser som sant eller relevant. Derfor må historiske forståelser av integrering tolkes og anvendes med utgangspunkt i dagens situasjon og behov.

### **Metode – datainnsamling, analyse og vurdering av empiri**

Bakgrunnen for mitt masterprosjekt var et ønske om å undersøke virkningen av integreringstiltak i Norge, og jeg kontaktet derfor NTNU Samfunnsforskning da de har flere pågående forskningsprosjekter knyttet til dette. Professor Berit Berg gav meg muligheten til å delta i et av deres forskningsprosjekt som blant annet handler om elever i kombinasjonsklasser, og planen var å undersøke elevenes egne erfaringer og opplevelser. Kvalitative intervjuer ble derfor et naturlig valg for innsamling av data (Thagaard, 2013). Kombinasjonsklasser var fra før et kjent tema, da jeg hadde skrevet en eksamensoppgave om dette som en forberedelse til masteroppgaven. Jeg hadde derfor noe kjennskap til materialet, og dette forenklet forberedelsene (Thagaard, 2013). På grunn av samarbeidet med NTNU Samfunnsforskning fikk jeg tilgang til deres informanter og jeg fikk delta på to fokusgruppeintervjuer i deres regi. Fokusgruppeintervjuene ble ledet av forsker Stina Svendsen og fokuserte på elevenes

sosiale og faglige erfaringer med kombinasjonsklasser. NTNU Samfunnsforskning hadde utformet informasjonsskriv og en semi-strukturert intervjuguide, og søkt og fått tillatelse fra NSD (se vedlegg 1-3).

Utvalget besto av 14 informanter med varierende alder, opphav og kjønn. Det alle hadde til felles var at de var unge voksne som gikk eller hadde gått i kombinasjonsklasser. Fokusgrupper og semi-strukturerte intervjuguider legger grunnlaget for en naturlig dialog og gir informantene mulighet til å støtte seg på hverandre og supplere hverandres informasjon (Silverman, 2017). Gruppedynamikken sørget for en fin flyt i samtalen, og jeg fikk inntrykk av at elevene opplevde fellesskapet som en trygghet. Det faktum at Stina Svendsen ledet intervjuene bidro til at jeg ikke kjente på noe press, og fikk anledning til å observere og supplere med spørsmål der jeg følte det var naturlig. Informantene gav utfyllende svar og jeg opplevde at de hadde et genuint ønsket å bidra til forskning som kunne forbedre skoleopplevelsen for fremtidige elever. Dette felles målet skapte en tillit mellom oss og dem, og vi som intervjuere ble møtte med åpenhet og godt humør (Thagaard, 2013).

Jeg deltok på to fokusgruppeintervju som jeg så transkriberte, noe som var en krevende prosess. Det var mange deltakere/stemmer som det var vanskelig å skille fra hverandre, og deltakerne hadde varierende norskkunnskaper. Dette gjorde det utfordrende å skrive direkte sitater og jeg måtte derfor 'språkvaske' sitatene slik at informasjonen og poengene kom tydelig frem. Etersom jeg selv hadde vært til stede i intervjuene følte jeg meg likevel ganske sikker på at jeg fikk med meg hovedinnholdet i deres utsagn. Transkriberingsprosessen gjorde meg oppmerksom på nye innfallsvinkler til masteroppgaven, og jeg bestemte meg for å gå bort i fra kombinasjonsklasser som hovedtematikk og isteden fokusere på elevenes opplevelse og forståelse av begrepene integrering og inkludering. Jeg valgte derfor for å intervju noen av elevene på nytt. Etersom denne datainnsamlingen også hørte til det større prosjektet til NTNU Samfunnsforskning, behøvde jeg ikke å søke NSD igjen.

Jeg tok kontakt med skolens minoritetsrådgiver som jeg hadde møtt i forbindelse med fokusgruppeintervjuene, og hun hjalp meg med å rekruttere informanter til de individuelle intervjuene. Alle hadde tidligere deltatt i fokusgruppene. Årsaken til at jeg ønsket å intervju dem igjen var fordi de hadde kjennskap til meg og prosjektet mitt, og flere hadde gitt uttrykk for at ønsket å delta videre. Jeg utformet et nytt informasjonsskriv og en ny semi-strukturert intervjuguide (vedlegg 4 og 6). Alt dette ble lagt frem for minoritetsrådgiveren og informantene. Jeg gjennomførte fire individuelle intervjuer som hvert tok mellom 25-35 minutter. Disse ble gjennomført

med elevene i skoletiden. Det ble med elevenes samtykke, tatt lydopptak av intervjuene. Det at vi hadde møtt hverandre før, var positivt for flyten i samtalen, og at jeg hadde vært deltagende observatør ved fokusgruppene var også en god forberedelse til å lede egne intervjuer. Jeg benyttet meg av min semi-strukturerte intervjuguide, men var nøye med å gi elevene frihet til å prate om hva de selv ønsket. Etter endt datainnsamling begynte jeg med transkribering og analysing av de individuelle intervjuene, og i kombinasjon med sitater fra fokusgruppeintervjuene var det plutselig flere nye og interessante kategorier som åpenbarte seg i empirien, og dette ble starten på en kodingsprosess (Charmaz, 2014).

Det kom tydelig fram i intervjuene hvor viktig særlig minoritetsrådgiveren, men også andre ansatte, var for elevene i deres skolehverdag. Dette funnet gikk igjen i samtlige intervjuer. Jeg samlet alle sitater om elevenes opplevelse av kontakten med de ansatte, og ut fra dette utviklet jeg hovedkategorien 'omsorg'. Videre delte jeg alle sitater inn i underkategorier ut fra hvordan omsorgen kom til uttrykk. Disse kalte jeg 'emosjonell omsorg', 'praktisk omsorg' og 'helhetlig omsorg'.

De ansattes omsorg for elevene, og den betydning dette hadde for elevenes trivsel og fremgang i skolen, samt deres integreringsprosess, ble så åpenbar at jeg bestemte meg for å igjen endre min originale problemstilling. Denne fremgangsmåte støttes av Silverman (2017) som poengterer at man gjennom kvalitativ datainnsamling ofte kan oppdage nye tematikker og fenomener som endrer retningen på forskningsprosjektet. Analysen til empiriartikkelen er inspirert av Grounded theory (Charmaz, 2014) som betegnes som en induktiv forskningsprosess der empirien er hovedfokuset og teorien skal belyse de empiriske funnene (Skilbrei, 2019). Det har vært viktig for meg at elevenes egne erfaringer skal komme tydelig frem og være hovedfokuset i artikkelen.

Jeg har ivaretatt etiske retningslinjer gjennom en åpen og transparent dialog med informantene om mine intensjoner, full anonymitet og bevisst ikke stilt spørsmål som kan oppleves som for personlige eller avsløre identitet. Informantene, ansatte og skolen er anonymisert, og jeg har bevisst unnlatt å nevne alder eller opprinnelsesland. Alle elevene har undertegnet en samtykkeerklæring som jeg oppbevarer trygt. Alle lydopptak og de transkriberte fokusgruppeintervjuene har blitt sikkert oppbevart på en minnepenn, og levert til NTNU Samfunnsforskning etter at transkriberingen var ferdig. Den største etiske utfordringen har vært knyttet til språkvansker og samtykke på grunn av varierende norskkunnskaper (Thagaard, 2013). Dette løste jeg ved å gå gjennom informasjonsskrivet sammen med eleven på starten av hvert intervju, og dermed gi dem mulighet til å stille spørsmål direkte til meg. Både informasjonsskrivet

og samtykkeskjemaet ble utformet på en enkel og forståelig måte, og jeg har bevisst unngått bruken av unødvendig kompliserte ord og setninger.

Det er også viktig å understreke betydningen av skolens minoritetsrådgiver og den rollen hun har hatt for prosjektet. Hun var sentral i rekrutteringen av informanter da hun kjente dem godt. Jeg opplevde at hun uttrykte et genuint engasjement for elevene og var opptatt av videre kunnskapsutvikling på dette feltet. Hun besitter også mye kunnskap som jeg har fått innsikt i. Fra et forskningsetisk perspektiv har det også vært en trygghet å vite at hun har en nær relasjon til elevene og har vært opptatt av å ivareta deres velbefinnende. Det er viktig å påpeke at på tross av et godt samarbeid har minoritetsrådgiveren ikke har fått innsyn i elevenes uttalelser i intervjuene.

### **Vitenskapelige konsekvenser – relevans for kunnskap og praksis**

Gjennom mine artikler argumenterer jeg for at integrering bør betraktes som et felles anliggende og at det ligger et ansvar for dette på alle samfunnsnivå. Målet er å synliggjøre viktigheten av at nivåene jobber sammen, og jeg argumenterer i artiklene for at dette innebærer menneskelige ressurser, så vel som politiske vedtak og rettigheter. Integreringsprosessen og integreringsmålene vil av den grunn, være ulike ut i fra hvilket samfunn man bor i. I et velferdssamfunn som Norge, er for eksempel et av integreringsprosessens mål å legge til rette for en videreføring av denne samfunnsstrukturen. Dette kan se annerledes ut i samfunn som ikke har en tilsvarende velferdsstat.

I min teoriartikkel konkluderer jeg med at det kan være fordelaktig å hente opp deler av de klassiske integrasjonsteoriene, særlig forståelsen av integrering som en felles prosess som angår samtlige borgere. Dette fremstår for meg som et perspektiv som kan motvirke segregering, fordi det forkaster ideen om at integrering er noe som utelukkende må sees i kontekst av innvandrere og flyktninger. Denne tolkningen åpner for en forståelse av integrering som å først og fremst handle om en oppslutning om verdier, rettigheter, muligheter, demokrati og fellesskap. Slik jeg ser det, blir dermed kultur og religion en privatsak som angår mikronivået. Ingen skal tvinges til å gi slipp på disse praksisene for å kunne betegne seg som integrerte, så lenge man tilslutter seg til de overordnede samfunnsverdiene. Samtidig har jeg også vist at kulturell deltakelse kan ha en viktig integrerende funksjon gjennom at det bringer mennesker sammen. Derfor er det avgjørende å fokusere på at kulturen skal være inkluderende



og åpne for at alle skal få tilgang og mulighet til deltakelse. Jeg belyser også begrepet inkludering i artikkelen. Min konklusjon er at inkludering er et perspektiv som det er særlig viktig å implementere på mikro- og mesonivå, nettopp fordi dette kan gi økt samhold og fellesskap og videre lede til tillit. Tillit har som jeg har argumentert for, betydning i opprettholdelsen av velferdsstaten.

Målet med empiriartikkelen er å synliggjøre behovet for menneskelige ressurser i integreringsprosessen. Analysen viser at integrering er en prosess som krever stor grad av individuell tilpasning og tilrettelegging for å fungere, og i mitt materiale spiller minoritetsrådgiveren en avgjørende rolle. De som jobber med integrering over tid, får muligheten til å bygge relasjoner til de som skal integreres og dermed også større kunnskap om individuelle behov. Omsorgen de viser framstår som en avgjørende del av integreringsprosessen. Dette kan være et argument for at det er behov for en økt satsning på menneskelige ressurser i integreringspraksisen og at tid og helhetlig omsorg er viktig. Mangel på individuell tilpasning, kan øke faren for utenforskap og parallellsamfunn, noe som ikke bare vil ha negative konsekvenser på et individnivå, men også på et samfunnsnivå. Jeg har studert dette i kontekst av ungdommer i videregående skole, men jeg er ganske trygg på at man vil finne lignende behov også i andre demografier.

Kort oppsummert håper jeg at mine artikler kan være et bidrag som løfter fram betydningen av integrering som et fellesanliggende og en prosess alle må gjennom i varierende grad.

## **Avslutning**

I denne kappen har jeg forsøkt å oppsummere teori- og empiriartikkelen, og tydeliggjort hva motivasjonen og målet for denne studien har vært. Jeg har konkludert med at integrering ikke utelukkende må betraktes og utøves som en 'standardisert' prosess, men at omsorg og individuell tilpasning spiller en avgjørende rolle. Jeg har vektlagt hvordan ulike nivåer i samfunnet har forskjellige funksjoner, men at alle er like viktige. Jeg har argumentert for at integrering som prosess, krever oppslutning og motivasjon fra den gruppen som integreres, og at dette er også noe storsamfunnet kan være med på å skape og opprettholde gjennom et større fokus på inkluderende praksis.

Integrerings overordnede mål i Norge, er at alle skal kunne bidra i utvikling og endring av samfunnet gjennom samfunnsdeltakelse og bruk av demokratiske rettigheter. Integrering må legge til rette for en slik deltakelse, men det forutsetter også at man som individ benytter seg av denne muligheten. Slik sett tilrettelegger integrering for endring, gjennom et demokratisk og deltakende fokus. Jeg konkluderer derfor med at inkludering er viktig på mikro- og mesonivå, og at det er med på å tilrettelegge for integreringens hovedmålsetting om samfunnsdeltakelse og påvirkningskraft på makronivået. Integrering og inkludering kan sameksistere og berike hverandre.

I den siste tiden har det foregått en intens debatt i ulike medier om hva det vil si å være norsk, og hvorvidt man ønsker eller ikke ønsker, å identifisere seg som norsk. Slik jeg har forstått den pågående debatten, handler det både om retten til å definere seg selv, og om inkludering, integrering og fellesskap. De ulike stemmene i debatten utfordrer eksisterende oppfatninger av norskhet, og kan relateres til noen av mine funn. Jeg håper at mine artikler, i likhet med denne debatten, kan føre til videre forskning som fokuserer på eksisterende definisjoner og oppfatninger av identitet, samhold og fellesskap. Integrering er en prosess som angår oss alle, slik Durkheim og Marshall hevder, og dersom vi tydeliggjør det perspektivet, tror jeg debatten både kan bli mer inkluderende og konstruktiv.

## Referanser:

Charmaz, Kathy (2014). *Constructing grounded theory. 2nd edition*. London; SAGE publications

Durkheim, Emile (1978). *Selvordet. En sosiologisk undersøkelse*. Gyldendal Norsk Forlag AS

Hilt, Line T. (2020). *Integrering og utdanning*. Fagbokforlaget.

Marshall, Thomas H. (1996). *Citizenship and social class*. Marshall, Thomas. H. & Bottomore, T. (1996). *Citizenship and social class*. Pluto Classic

Silverman, David (2017). *Doing qualitative research. 5th edition*. London; SAGE publications

Skilbrei, May-Len (2019) *Kvalitative metoder. Planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon*. Bergen; Fagbokforlaget

Thagaard, Tove (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode. 4. Utgave*. Bergen; Fagbokforlaget

## Artikkel 1

# Integrering, individ og samfunn - klassisk integrasjonsteori og dens plass i dagens integreringsforskning

## **Sammendrag**

Denne artikkelen undersøker integrering som prosess og begrep. Utgangspunktet er klassisk integrasjonsteori basert på teoriene til sosiologene Emile Durkheim og Thomas H. Marshall og hvordan disse kan forstås og anvendes i en moderne diskusjon knyttet til integrering av innvandrere i Norge. For Durkheim er nasjonalstatens overlevelse og vekst avhengig av en befolkning med en høy grad av kulturell og normativ homogenitet. Dette skal sikre gode levekår for alle mennesker og sørge for statens overlevelse og vekst. Hans integrasjonsteori går ut på at samfunnet er avhengig av integrerte mennesker for å opprettholde den sterke nasjonalstaten. Marshall er på sin side opptatt av statens ansvar ovenfor befolkningen, prosessen rundt medborgerskap og utjevningen av klassesamfunnet. Integrering gjennom medborgerskap er en prosess som knyttet til økonomisk og politisk omfordeling, og like rettigheter. Dette ansvaret tilfaller staten gjennom politikk og lovverk. Gjennomgangen av nyere forskning om integrering av innvandrere, viser hvordan teoriene til Durkheim og Marshall fortsatt er relevante for å belyse utfordringer knyttet til integrering. Diskusjonen tar også opp forholdet mellom individet og stat, og ansvaret mellom ulike nivå. Avslutningsvis drøfter jeg også ulike perspektiver på integreringsbegrepet og konkluderer med at en utvidet forståelse av dette begrepet kan bidra til at diskusjonen om integrering blir mer åpen og mindre ladet.

## **Abstract**

This article explores integration both as a process and as a theoretical term. The discussion is built on classical integration theory based on the theories of the sociologist Emile Durkheim and Thomas H. Marshall, and how these theories can be understood and applied in a modern context surrounding integration of immigrants in Norway. Durkheim emphasizes the survival and growth of the nation state, and how it is dependent on a population with a high degree of cultural and normative homogeneity. The aim is to secure good living conditions for every citizen and ensure the existence and prosperity of the state. His theory of integration is based on the fact that society is dependent on a highly integrated population to maintain the strong national state. Marshall on the other hand focuses on the responsibility the state has to its people, and the process surrounding citizenship and eradication of the class divided society. Integration through citizenship is a process based on economic and political distribution and an equal rights for all. The responsibility to ensure this falls on the state through its politics and justice system.

Reviewing modern research on integration of immigrants illustrates how the theories of Durkheim and Marshall still are relevant to discuss the challenges of integration. The discussion also highlights the relationship between the individuals and the state, and the responsibilities placed the different societal levels. In closing I discuss different perspectives on integration as a term, and I am concluding that an extended understanding of the term can contribute to a more open and less controversial discussion surrounding integration.

## **Innledning**

Integreringsbegrepet i dagens Norge er først og fremst forbundet med flyktninger, asylsøkere og innvandrere (Schinkel, 2018). Dette kommer også tydelig frem i Integreringsloven § 1: *"Formålet med loven er at innvandrere tidlig integreres i det norske samfunnet og blir økonomisk selvstendige (...) Loven skal videre legge til rette for at asylsøkere tidlig få kjennskap til norsk språk og samfunnsliv"* (2022, § 1). Innvandrere utgjør i dag 14,8 % av den norske befolkningen, og andregenerasjonsinnvandrere utgjør 3,7 % (SSB, 2021). Integrering av innvandrere har blitt et tema som preger både nyhetsbildet, politiske debatter og forskning.

Hva betyr integrering? I denne artikkelen skal jeg undersøke integrering som begrep og prosess ved å analysere klassisk integrasjonsteori i en moderne kontekst. Problemstillingen er: *Hvordan ser klassiske integrasjonsteorier på individets plass i samfunnet og samfunnets ansvar, og hvilken relevans har disse teoriene for diskusjoner om integrering av innvandrere i dagens Norge?*

Jeg skal først presentere integrasjonsteoriene til sosiologene Emile Durkheim og Thomas H. Marshall. De er viktige inspirasjonskilder for moderne integrasjonsteori, og deres teorier er egnet til å forklare integrasjonsprosesser på henholdsvis makro- meso- og mikronivå (Hilt, 2020). Videre skal jeg med utgangspunkt i integreringsforskning, drøfte hvordan utfordringer knyttet til integrering av innvandrere i Norge kan forstås i lys av disse klassiske teoriene. Artikkelens ambisjon er å gi en teoretisk analyse av integreringsbegrepet og hva dette betyr for forståelsen av forholdet mellom stat og individ.

### **Durkheim: Organisk solidaritet og den sterke nasjonalstaten**

Sosiologen Emile Durkheim (født i 1858) har vært en av de viktigste bidragsyterne til utarbeidelsen av moderne integrasjonsteori (Hilt, 2020). Gjennom sitt sosiologiske arbeid var han opptatt av nasjonalstaten og hvordan ulike samfunnsstrukturer kunne opprettholde og stryke denne (Lindbekk, 2001). Durkheim hadde en funksjonalistisk forståelse av samfunnet. Han betraktet det som en organisme hvor individenes viktigste oppgave var å holde denne organismen i live gjennom samarbeid og dedikasjon (Lindbekk, 2001). Durkheim forfektet derfor et menneskesyn med en lav grad av individualitet. Tore Lindbekk (2001) beskriver Durkheims syn på mennesket som:

*"(...)et i seg selv struktur- og identitetsløst vesen. Hans/hennes motiver og identitet skriver seg i sin helhet fra det samfunn han/hun lever i, og som han/hun blir "båret" av" (s. 107).*

Lindbekk (2001) viser videre hvordan Durkheim anså mennesket som avhengig av samfunnet for å gi livet mening, og at dersom samfunnet ikke evnet å tilby tilstrekkelig mål og mening ville individene bli overlatt til sine impulser og en ellers meningsløs tilværelse.

Durkheim var opptatt av makronivået og hva som lå til grunn for sterke nasjonalstater. I sine studier av moderne industrisamfunn fant han at det markedsbaserte samfunnet med den arbeidsdeling dette medførte, ble opplevd som meningsfullt og motiverende for individene (Lindbekk, 2001). Han argumenterte for at markedsbaserte samfunn dannet et naturlig grunnlag for samhold, gjennom en felles verdensforståelse basert på arbeidsdeling, etterspørsel og økonomisk vekst og kalte slike samfunn for organisk solidariske samfunn (Østerberg, 1983). I følge Dag Østerberg kan organisk solidaritet forstås på samme måte som organenes funksjon i kroppen. Hvert organ har sin spesialiserte arbeidsoppgave, men er samtidig helt avhengig av de andre organenes funksjoner for å overleve.

Integrering som tema, ble først presentert i Durkheims bok *"Selvmordet"*, første gang utgitt i 1897. Boka beskriver en kvantitativ analyse av selvmordsstatistikk, og han forsøker her å forklare sammenhengen mellom selvmordsraten og individenes grad av tilknytning til samfunnet. Tilknytningen kan være gjennom ekteskap, familie, religion og arbeid. Durkheim fant at god integrering på mikronivå var avgjørende for en godt tilpasset befolkning og et velfungerende samfunn. En høy selvmordsrate var et symptom på en lite integrert befolkning, mens en lav selvmordsrate var et tegn på det motsatte:

*"Kort sagt, i en gruppe med sterkt indre samhold foregår en livlig utveksling av tanker, ideer og følelser mellom alle individer, og det oppstår en gjensidig moralsk støtte, som gjør at individet, i stedet for helt å være henvist til sine egne krefter, har del i de kollektive kreftene og kan hente styrke der når det egen motstandskraft svikter" (Durkheim, 1978, s. 97).*

Som Durkheim beskriver vil lav grad av integrering lede til negative eller destruktive tilstander i samfunnet, også kalt anomier (Hilt, 2020; Lindbekk, 2001). Eksempler på anomier kan være kriminalitet, arbeidsledighet, fattigdom og som nevnt, selvmord.

Durkheims integreringsvisjon gikk derfor ut på å skape en homogen befolkning med en felles forståelse av lovverk, kultur og statlige autoriteter (Lindbekk, 2001). En felles oppslutning omkring arbeidsdelingen som en av de viktigste bærebjelkene i et moderne samfunn, var i denne sammenhengen viktig. Derfor argumenterte Durkheim for at arbeidsplassen hadde flere funksjoner:

*“Ved at arbeidslivets organisering også omfatter andre sider av individets liv, vil man skape en ramme der flere vil finne fellesskap og samhold, integrasjon og mening” (Lindbekk, 2001, s. 108).*

Oppsummert kan Durkheims integrasjonsteori beskrives som en prosess som utspiller seg på mikronivå, men hvor hovedmålsettingen er at makronivået skal styrkes. Nasjonalstaten er ifølge Durkheim helt avhengig av en veltilpasset befolkning for å bestå.

### **Marshall: Medborgerskap og den sterke velferdsstaten**

Sosiologen Thomas H. Marshall, født i 1893, er en annen viktig bidragsyter innenfor moderne integrasjonsteori (Hilt, 2020). Marshall var opptatt av klasseskille og menneskerettigheter. Han er kjent for sine analyser av classesamfunnets strukturer og overgangen til velferdsstaten gjennom rettighetskamp og økonomisk omfordeling. I sitt essay *“Citizenship and Social Class”*, første gang utgitt i 1949, beskrev Marshall hvordan medborgerskap gjennom rettighetskamp ble gjort tilgjengelig for samtlige borgene, med det mål om å skape et samfunn preget av likeverd og sosial rettferdighet (Marshall, 1996; Midjo & Aune, 2021).

På et makronivå spiller velferdsstaten en sentral rolle i Marshalls samfunnsteori. Han var kritisk til den kapitalistiske ideologen og mente at kapitalismen var med på å skape sosial ulikhet gjennom økonomiske klasseskiller:

*“The more you look on wealth as conclusive proof of merit, the more you incline to regard poverty as evidence of failure-but the penalty for failure may seem to be greater than the offence warrants” (Marshall, 1996, s. 20).*

Marshalls poeng var altså at mens kapitalismen fremmet ulikhet, var velferdsstatens mål å utjevne ulikheter gjennom å sørge for like rettigheter og økonomisk omfordeling (Marshall, 1996).



I likhet med Durkheim, påpekte Marshall betydningen av individets ansvar for å skape og opprettholde et velfungerende samfunn: *"...because the social health of society depends upon the civilization of its members"* (Marshall, 1996, s. 16). Med medborgerskapet følger det derfor et ansvar for å ivareta velferdsstaten. Medborgerskapet blir slik sett både en betingelse og et resultat av individenes felles innsats, og bidrar til politisk, økonomisk og sosial rettferdighet.

Deler av moderne integrasjonsteori bygger på Marshalls samfunnsteori og hans fokus på likeverd og like rettigheter som en forutsetning for medborgerskap (Hilt 2020). Målet er å sørge for at alle individer har lik mulighet til samfunnsdeltakelse og innflytelse. Det å bli akseptert som en fullverdig borger, få tilgang til utdanning og arbeid og innlemmet i kulturen er slik han så det, viktig. Et ønsket resultat av en slik integrering er at individene skal føle lojalitet og samhold, og jobbe for å videreføre denne samfunnsmodellen (Marshall, 1996). Integrering blir derfor også en forutsetning for at velferdsstaten skal bestå, ettersom opprettholdelse av velferdsstaten er avhengig av individene lojalitet og innsats. For Durkheim var nasjonalstaten og dens overlevelse viktig. Han var derfor opptatt av hva innbyggerne kunne gjøre for å styrke staten. Marshall var i større grad opptatt av statens ansvar ovenfor sine borgere, men som Durkheim, vektla også han betydningen individenes innsats for å ivareta staten og kollektivet gjennom aktivt medborgerskap.

I neste del skal jeg diskutere relevansen av disse teoriene i en moderne kontekst. Jeg skal undersøke hva Durkheim og Marshalls teorier betyr for diskusjoner om integrering av innvandrere i dagens Norge og hva deres teorier kan si om ansvarsforholdet mellom stat og individ knyttet til dagens praksis. Jeg skal videre diskutere integrering som begrep og hva ulike forståelser av begrepet kan bety i praksis.

## **Diskusjon: Velferdsstaten – tillitt og tilslutning**

Den norske integreringsmodellen baserer seg i stor grad på integrering gjennom utdanning og arbeidsdeltakelse, noe som resulterer i at også disse parameterne ofte brukes for å måle eller analysere integreringssituasjonen. I Integreringsloven § 1 står det blant annet:

*"Loven skal bidra til at innvandrere får gode norskkunnskaper, kunnskap om norsk samfunnsliv, formelle kvalifikasjoner og en varig tilknytning til arbeidslivet"* (2022, § 1) .

John H. Friberg og Arnfinn H. Midtbøen (2017) har påpekt at de fleste som innvandrere til Norge kommer fra fattige land og mange har lite eller ingen utdanning. Dette fører til utfordringer knyttet til deres muligheter i arbeidslivet, og mange havner derfor i samfunnets økonomiske bunnsjikt. Som Are S. Hermansen (2017) fastslår, fører dette til en økt risiko for at barn av innvandrere opplever samme type marginalisering som sine foreldre, og viser også at andelen som opplever barnefattigdom i Norge er overrepresentert blant innvandrerbefolkningen. Fattigdom og utenforskap er tilstander som kan videreføres gjennom generasjoner, og tiltak som bekjemper dette blir derfor viktig i integreringspolitikken. I følge Durkheims integrasjonsteori vil lav grad av integrering føre til et samfunn preget av anomier, dvs. uønsket eller antisosial atferd (Hilt, 2020). Uintegreerte individer vil som Durkheim beskriver det, slite med å finne mening og motivasjon, noe som kan lede til en økt risiko for kriminalitet, rus og konflikt (Lindbekk, 2001). Hans teori fokuserer imidlertid på samfunnsnivå og tar ikke høyde for menneskers individuelle forskjeller og forutsetninger.

Hermansen (2017) konstaterer at velferdsstaten har en avgjørende funksjon for å bryte denne sirkelen og hjelpe barn ut av fattigdom og han påpeker at barn av innvandrere har større sjanse for sosial mobilitet i land med en sterk velferdsstat. Dette er i tråd med Marshalls fokus på velferdsstaten som en forutsetning for integrering og medborgerskap. Hermansen (2017) illustrerer hvordan foreldrenes økonomi og tilknytning til arbeidslivet blir mindre viktig i en egalitær velferdsstat som Norge, blant annet fordi staten tar et særskilt ansvar for barns integrering gjennom utdanningssystemet. Han (2020) beskriver hvordan barn av innvandrere fra det økonomiske bunnsjiktet også er de barna som opplever sterkest "*...inntektsmessig opphenting*" gjennom livet (s. 27). Midtbøen (2021) påpeker også at velferdsstatens rolle er avgjørende for grad av inklusjon og sosial mobilitet:

*"(...)Relativt lav økonomisk ulikhet, et omfattende sosialt sikkerhetsnett og et godt utbygd og gratis utdanningssystem gir sterke institusjonelle betingelser for oppadstigende sosial mobilitet blant etterkommere av innvandrere i Norge"* (s. 110).

Integrering handler imidlertid om mer enn økonomisk uavhengighet. Som presisert i NOU 2017:2 "*Integrasjon og tillit. Langsiktige konsekvenser av høy innvandring*", er det en målsetting at arbeid og utdanning skal gi innvandrere en sosial arena med muligheter for kulturutveksling og sosial interaksjon med majoritetsbefolkningen. Dette er i samsvar med Durkheims syn på arbeidsplassens sentrale funksjon for den kulturelle og sosiale integreringen (Lindbekk, 2001). Utveksling av kultur, normer og

verdier er viktig for å skape en befolkning som er relativt kulturell homogen og med tilhørighet til samfunnet (Hilt, 2020). Integrering må derfor foregå i flere sfærer. Kulturell integrering skjer i stor grad gjennom interaksjon med majoritetssamfunnet og kan være avgjørende for følelsen av tilhørighet og annerkjennelse, og som Midtbøen (2021) antyder er ikke dette noe velferdsstaten alene kan sørge for.

Selv om det er velferdsstatens ansvar å sørge for like rettigheter og muligheter, så har ifølge Marshall (1996), individene selv et ansvar for å benytte seg av de tilbudene som finnes. I realiteten er dette ikke nødvendigvis så enkelt. Ingunn Eriksen (2017) viser hvordan opplevelsen av utenforskap og ulikhet kan hindre både den kulturelle og sosioøkonomiske integreringsprosessen, samt utvikling av tillitt. I sin bok *"De andres skole. Gruppedannelse og utenforskap i den flerkulturelle skolen"* diskuterte hun minoritetslevers opplevelse av å ikke passe inn i majoritetskulturen og konsekvensene av dette. Hun fant at flere av ungdommene savnet tilhørighet til og inkludering i det norske fellesskapet, og foretrakk derfor å være sammen med ungdommer de opplevde som likesinnede. Dette fenomenet har likehetstrekk med segmentert assimileringsteori slik det er lagt fram av Alejandro Portes (Portes & Zhou, 1993). Eriksen avdekket også at minoritetslevene ofte hadde internaliserte negative stereotyper knyttet til seg selv som minoritet, noe som kunne ha negative konsekvenser for fremtiden deres med tanke på utdanning og arbeid. Et eksempel på dette var blant annet stereotypien knyttet til minoritetslevers skoleprestasjoner: *"At skolesystemet framstår som symbolsk norsk, ser ut til å innebære for elevene at skolen ikke er for minoritetslever"* (Eriksen, 2017, s. 88). Dette er et eksempel på at den manglende kulturelle integreringen og tilhørighet til samfunnet kan påvirke sosioøkonomisk integrering gjennom å vanskeliggjøre utdanningsløpet, noe som i sin tur vil kunne påvirke arbeidsdeltakelsen negativt. Dette samsvarer med Durkheims påstand om at manglende integrering kan føre til anomier og dårlig tilknytning til majoritetssamfunnet (Hilt, 2020; Lindbekk, 2001). Skolens betydning er derfor viktig og det gjenspeiles i NOU 2017:2:

*"Skolen har en nøkkelfunksjon i å sikre kunnskap som jevner ut mulighetene for samfunnsdeltakelse og læring, og å sørge for normativ og verdimeisig sosialisering, som kan styrke følelsen av gjensidig tillit og tilhørighet"* (s. 21).

Manglende kulturell integrering kan som vist, ha negative konsekvenser for arbeidsdeltakelsen. Dette var også noe Marjan Nadim (2017) fant da hun studerte døtre av pakistanske innvandrere og deres utfordringer knyttet til deltakelse i arbeidslivet. Hun påpekte at de fleste pakistanske foreldre var stolte av døtrene som

tok høyere utdanning, men at de likevel forventet at de etter utdannelsen skulle bli hjemmeværende mødre. Dette førte til at døtrene befant seg i et krysspess mellom samfunnets vektlegging av arbeidsdeltakelse og familiens forventninger knyttet til kjønnsroller (Nadim, 2017).

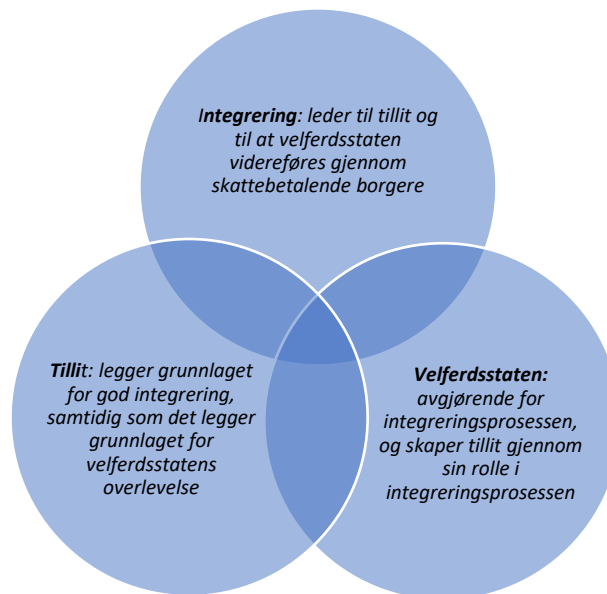
Lav grad av kulturell integrering kan slik sett slå negativt ut på integreringspolitikkenes målsetting om deltakelse i arbeidslivet, på tross av satsing på tiltak for å utjevne sosioøkonomiske forskjeller som for eksempel skolegang for alle. Her kan det også være relevant å trekke inn Marshalls vektlegging av at individene selv har et ansvar for å benytte seg av de ressursene velferdsstaten tilbyr. Det er likevel viktig å nevne at det kan være mange ulike grunner til at noen ikke benytter seg av velferdsstatens integreringstiltak. Nadim (2017) viste for eksempel til betydningen av generasjoner, krysspess og forventninger. Diskriminering og utestengelse kan også være viktige faktorer som kan hindre kulturell integrering. Som Friberg og Midtbøen (2017) påpekte: *"... utgjør forskjeller i hudfarge, religion, språk, kultur og verdier barrierer for aksept, tilhørighet og deltakelse i det norske samfunnet"* (s. 5). Manglende følelse av tilhørighet og samhold kan uansett årsak medføre at individene ikke har tillit til velferdsstatens intensjon og tilbud og dermed ikke benytte seg av dem.

Marshalls integrasjonsteori baserer seg på at integrering og velferdsstat er gjensidig avhengige av hverandre (Marshall, 1996). At tillitt er viktig for velferdsstatens opprettholdelse og drift er også forankret i forskning (NOU 2017:2). Friberg og Elgvin (2016) gjennomførte en studie for å forklare hvorfor somaliske innvandrere var overrepresentert i Nav-systemet, og fant at det var en sammenheng mellom graden av integrasjon i storsamfunnet og tillit til offentlige systemer. De pekte på at Nav-tiltakene i stor grad var utformet for majoritetsbefolkningens behov og derfor lite egnet for minoritetsbefolkningen. Somaliske innvandrere opplevde derfor utfordringer med å benytte seg av det offentlige tilbudet og denne opplevelsen styrket følelsen av utenforskap og håpløshet. Resultatet ble at denne gruppen utviklet lav tillit til systemet, som videre hindre integreringen. Selv om den norske velferdsstaten betraktes som svært viktig integreringsprosessen, vil slike utfordringer vanskeliggjøre sosial mobilitet, og dermed motarbeide velferdsstatens og integreringspolitikkenes målsettinger.

I Marshalls integrasjonsteori er velferdsstaten en forutsetning for integrering, men tillitt til staten er avgjørende for at dette skal fungere. Dermed blir tillitt indirekte også avgjørende for integreringsprosessen. Durkheim nevner ikke begrepet tillitt, men hans vektlegging av organisk solidaritet for å kunne opprettholde en fungerende

nasjonalstat, kan forstås på samme måte. Dette illustrerer at både Durkheim og Marshalls teorier har relevans for dagens integreringsforskning.

Figur 1 illustrerer det gjensidige avhengighetsforholdet mellom velferdsstaten, integrering og tillit.



Figur 1. Velferdsstat, tillitt og integrering

Figuren viser hvordan disse forholdene henger uløselig sammen: Integrering er avhengig av tillit til systemet, samtidig som integrering skaper tillit til velferdsstaten. Velferdsstaten er avhengig av tillit for å driftes, samtidig som den skaper tillit gjennom integrerende tiltak. Integrering fører til økt tillit, samtidig som at integrerte individer bidrar til å opprettholde velferdsstaten gjennom å arbeid og skatt. Både Marshall og Durkheims teorier vektlegger en slik sammenheng, selv om Durkheim ikke snakker om velferdsstaten. Begge er opptatt av at samfunn og individ er gjensidig avhengig av hverandre for at integrering skal skje og staten skal bestå. Hovedansvaret for integreringen ligger hos individet i Durkheims teori, mens det det i Marshalls teori, er statens oppgave å legge til rette for integrering. Forholdet mellom tillitt og velferdsstat er ellers godt beskrevet i NOU 2017:2: "I så fall oppstår positive spiraler der velferdsordningene både baserer seg på tillit og bidrar til å vedlikeholde tilliten" (NOU 2017:2, s. 161).

Velferdsstatens betydning for integrering har ikke blitt sett på som utlukkende positivt. Antropolog Unni Wikan har uttalt seg kritisk til velferdsstatens avgjørende rolle i integreringsprosessen i Norge. Hermansen (2020) har utforsket Wikans perspektiver i sin artikkel om norsk innvandringsforskning:

*"(...)var Wikans hovedanliggende å belyse de uheldige konsekvensene for innvandrerne selv – og kanskje særlig innvandrernes barn. Spørsmålet hun reiser, er om disse gruppene ble sveket av en sjenerøs velferdsstat som bidro til dannelsen av en etnisk underklasse, som følge av storsamfunnets servilitet ovenfor ulike kulturelle praksiser som begrenset enkeltindividers frihet" (s. 54).*

I følge Hermansen, hevder Wikan at et ensidig fokus på integrering gjennom velferdsgoder, uten også å ha fokus på betydningen kulturell integrering og det individuelle ansvaret, er uheldig. Dette kan bidra til å skape en avhengighet av velferdsgodene og føre til en "lært hjelpeløshet". Hermansen (2017) er også inne på dette og mener at både begrenset tilgang på godt betalte jobber og ulikheter i kultur og familiestrukturer, gjør at det kan framstå som økonomisk rasjonelt å benytte seg av velferdsytelser isteden for å jobbe.

Disse påstandene er interessante i lys av Marshalls integrasjonsteori som argumenterer for at integrering hovedsakelig skjer gjennom sosioøkonomisk utjevning. Marshall hevder på den ene siden at velferdsstaten er en betingelse for integrering, samtidig som han også er opptatt av at individet har et selvstendig ansvar for å la seg integrere. Wikan og Hermansens kritikk av velferdsstatens ordninger, kan forstås i en slik sammenheng og kan tolkes som at norsk integreringspraksis har overlatt for lite ansvar for integreringsprosessen til individene selv.

Durkheims integrasjonsteori skisserer ikke en slik motsetning. Han fokuserer på viktigheten av arbeidsdelingen, og er av den oppfatning at individer finner sin mening gjennom å tjene storsamfunnet. Dette kan tolkes som at dersom majoriteten ikke aktivt inkluderer minoritetsbefolkningen i arbeidslivet, frarøver man dem en viktig integreringsarena. I Durkheims teori er den naturlige orden at individene sørger for opprettholdelsen av samfunnet, ikke omvendt. Fra hans perspektiv kan derfor argumentet være at en overdrevent generøs velferdsstat hindrer individene i å utføre sitt naturlige formål som er å tjene storsamfunnet, og frarøves derfor indirekte sjansen til sann integrering og et meningsfylt liv.

På tross av kritikk, er det likevel godt dokumentert i norsk forskning at velferdsstaten er avgjørende for integrering og sosial mobilitet (Midtbøen, 2021). Kritikken må heller ikke nødvendigvis forstås som en kritikk av selve systemet, men av hvilke forventninger som stilles til individene og hvilket ansvar de har. Slik sett favner Marshalls teori både diskusjonen om velferdsstatens betydning i integreringsarbeidet og fokuset på individenes ansvar.

### **Integrering eller inkludering? Forskjeller i praksis og begrepsforståelse**

De fleste diskusjoner om integrering, både faglige og politiske, omhandler ulike integreringsprosesser og ansvarsfordelingen i integreringen. Selve integreringsbegrepet har imidlertid blitt gjenstand for en egen diskusjon.

Caspersen, Buland, Valenta og Tøssebro (2019) har forsket på integrering av individer med funksjonsnedsettelse og hevder at integreringsbegrepet kan fremstå både utdatert og indirekte fungere assimilerende. Dette fordi det legger opp til at minoriteter tvinges til å tilpasse seg majoritetsbefolkningen. De beskriver hvordan integreringsprosesser som i utgangspunktet skulle motvirke praksiser som var segregerende og assimilerende, likevel hadde diskriminerende trekk. Framfor å virke samlende så viser de at et overdrevent fokus på integrering i visse sammenhenger framhever annerledeshet og tydeliggjør at noe må endres for at man skal passe inn. De mener også at integreringsbegrepet fritar storsamfunnet for ansvar for å se på, og om nødvendig endre, egen praksis og argumenterer derfor for å erstatte integreringsbegrepet med begrepet 'inkludering' fordi:

*"Begrepet gir assosiasjoner til mangfold og forskjellighet, likhet og likeverd, medborgerskap, og alles rett til god og tilpasset opplæring" (Caspersen m.fl., 2019, s. 4).*

Caspersen m.fl. har fokusert på integrering i skoleverket, men dette er også relevant for andre sektorer. Deres kritikk underbygger for eksempel funnene til Friberg og Elgvin (2016) om at Nav-systemet fremfor å endre og tilpasse egen praksis, i stor grad har basert seg på majoritetsbefolkningens behov og forutsetninger, og at dette kan representere et hinder for minoritetsbefolkningen. Caspersen m.fl. (2019) er derfor opptatt av at systemene må endres for å oppnå inkludering og argumenterer for det de kaller inkluderingens dualitet. På denne måten legger de ansvaret på systemnivå heller enn at det er individene som må tilpasse seg: *"Inkludering handler om utvikling*

*av hele skolen slik at den legger bedre til rette for et mangfold av elever” (s. 7). De er videre opptatt av at inkludering skal være et fokus på alle nivå i systemet, fra læreren og klasserommet til politiske bestemmelse og beslutninger.*

Både argumentet om at inkludering skal være gjennomgående på alle nivå, og fokuset på ansvarsfordelingen, kan relateres både til Marshalls og Durkheims integrasjonsteorier. Marshalls utgangspunkt er makronivåets integreringsansvar ovenfor sine innbyggere gjennom å tilrettelegge for deltakelse og sosial utjevning. Durkheim fokuserer på mikronivået og individenes ansvar for å tilrettelegge for hverandres integrering. Samtidig er Durkheim også opptatt av mesonivået gjennom arbeidsplassens ansvar for å skape en integrerende arena. Han har likevel ikke det individfokuset som inkluderingsperspektivet fronter, og er opptatt av at individet er grunnleggende meningsløst uten staten. For Durkheim er individets oppgave å bidra til en sterk nasjonalstat, og hans menneskesyn kan derfor sies å være i opposisjon til Caspersen m.fl. (2019) som argumenterer for individualisme og mangfold som noe positivt.

En annen kritiker av integreringsbegrepet er Willem Schinkel (2018) som hevder at begrepet i praksis fungerer segregerende. Han viser hvordan det målrettet peker på visse deler av befolkningen og at diskusjoner om integrering ofte blir en diskusjon om spesifikke kulturers og religioners plass i samfunnet. Schinkels kritikk utfordrer forestillingen om at samfunnet skal være uforandret på tross av at befolkningssammensetningen endres. Han mener at integreringsbegrepet kan bidra til å skape et skille i befolkningen med utgangspunkt i etnisitet, kultur og religion og dermed antyde hvem som bør integreres for å passe inn. En god illustrasjon på dette, er at hvite vestlige innvandrere ikke blir gjenstand for diskusjon om integrering, mens andregenerasjons innvandrere fra ikke-vestlige land samtidig blir vurdert ut fra grad av integrering (Schinkel, 2018). På denne måten framhever integreringsbegrepet forskjeller i befolkningen som noe negativt. Schinkel er også kritisk til den samfunnsforståelsen som Durkheim forfekter, der staten betraktes som en form for levende organisme med en egen identitet. Han mener dette blir en form for samfunnsteoretisk ‘grensekontroll’ som kan bidra til å rettferdiggjøre segregering og utestengelse (Schinkel, 2018).

Med bakgrunn i dagen forståelse av integrering, der begrepet nesten utelukkende settes i sammenheng med innvandrere fra ikke-vestlige land, framstår Schinkels kritikk som relevant. I forhold til Durkheim og Marshalls perspektiver er det likevel



viktig å påpeke at deres integrasjonsteorier var rettet mot samtlige borgere i et samfunn, og ikke spesielt innvandrere.

### **Konklusjon: Integrering på mikro- meso- og makronivå**

I denne artikkelen har jeg presentert opphavet til moderne integrasjonsteori, gjennom sosiologene Emile Durkheim og Thomas. H. Marshall. Jeg har diskutert disse i lys av norsk forskning på integrering, med et spesielt fokus på de ulike bidragenes syn på individets plass i samfunnet og samfunnets ansvar. Jeg har i den sammenhengen også drøftet ulike forståelser av integreringsbegrepet.

I klassisk integrasjonsteori framstiller både Durkheim og Marshall mennesket som et grunnleggende sosialt vesen med et iboende behov for samhold og fellesskap. De forfekter begge at et velfungerende samfunn er avhengig av integrerte individer. Som Durkheim sier:

*"Samholdet mellom mennesker frembringer grupperinger som er mer eller mindre integrerte, alt etter i hvilken grad gruppens deltakere slutter opp om det felles mål eller anliggende, og derfor står last og brast med hverandre. Denne integrasjon, dette samholdet, er ifølge Durkheim en kilde til livskraft. De som er vel integrert i samfunnet, bestyrkes i sitt virke og vesen gjennom samkvemmet med de andre" (Durkheim, 1978, s. 9).*

Slik jeg tolker Durkheim og Marshalls integrasjonsteorier, handler integrering først og fremst om hvilket samfunn vi ønsker å leve i, og videreutvikle. Begge argumenterer for at integreringsprosessen danner grunnlaget for et velfungerende samfunn. Det er viktig å påpeke at i motsetning til den moderne forståelsen av integrering, var Durkheim og Marshall opptatt av at integreringsprosessen skulle gjelde for alle samfunnsdeltakere.

Sett med dagens øyne kan Durkheim kritiseres for å være for funksjonalistisk og nedprioritere individuelle behov. Hans integreringsforståelse legger et stort press på individet om å tilslutte seg majoritetskulturen, og mangel på integrering vil slik han ser det, lede til negative tilstander i samfunnet. Han teori tilbyr heller ingen løsninger for individer som ikke tilslutter seg hans modell. Durkheims teori egner seg på den måten best som et makroperspektiv, fordi den ikke har fokus på individuelle forskjeller og mangfold. Likevel gir teorien en god begrunnelse for hvorfor integrering er viktig.

Den illustrerer betydningen av samhold og felles verdigrunnlag for å skape og opprettholde et samfunn uten for store konflikter. Selve integreringsprosessen i Durkheims teori, foregår på mikro- og mesonivå, mens resultatene kan 'leses av' på makronivå gjennom en sterk nasjonalstat og et velfungerende samfunn.

Marshall er i motsetning til Durkheim, opptatt av at samfunnet har et ansvar ovenfor sine borgerne. Integreringsprosessen tar utgangspunkt i makronivået og skjer gjennom politisk, rettslig og økonomisk omfordeling. Marshall var grunnleggende opptatt av klassekamp, og integreringen betraktes som en prosess på veien mot likeverd og rettferdighet. Velferdsstaten er derfor et viktig virkemiddel i Marshalls integrasjonsteori. Samtidig forfektet han også et individuelt ansvar for egen integrering gjennom å benytte seg av sine rettigheter og muligheter, og at opprettholdelsen av velferdssamfunnet var et felles ansvar. Marshall var opptatt av at integrering var makronivåets ansvar med det formål å styrke enkeltindividet. Slik sett hadde han et mer individualistisk fokus.

Jeg har i denne artikkelen vist hvordan teoriene til Durkheim og Marshall fortsatt er synlige i norsk forskning på integrering av innvandrere. Flere av bidragene viser at mangel på integrering kan skape utfordringer både for samfunn og enkeltindivid og resultere i fattigdom, parallellsamfunn og utenforskap. Forskningen viser også at integrering foregår i ulike sfærer i samfunnet, og at velferdsstaten framstår som det viktigste verktøyet for vellykket integrering. Velferdsstaten tilbyr ressurser og mulighet for sosial mobilitet, men det er også vist i forskningen at hvorvidt tilbudet er tilpasset majoritets- eller minoritetsbefolkningen, har betydning for hvor godt dette fungerer (Eriksen, 2017; Friberg & Elgvin, 2016). Argumentet om individets ansvar er også diskutert i innvandringsforskningen. Dette knyttes både til egenmotivasjon og grad av kulturell tilhørighet (Hermansen, 2017; Nadim, 2017).

Oppsummert viser forskningen om integrering av innvandrere i Norge, at integrering må forstås som en samproduksjon mellom individene og staten og forgå på mikro- meso- og makronivået parallelt. Integrering er en prosess som tar tid, og det er ofte behov for integreringsrettede tiltak over flere generasjoner. Integrering må føles meningsfylt for individet og også være tilgjengelig gjennom individuell tilpasning.

Arbeid og utdanning bidrar til sosioøkonomisk utjevning som er en sentral målsetting for integreringstiltak. Skolen og arbeidsplassen er viktig for den kulturelle integreringen fordi de representerer en møteplass og arena for sosialt samvær. Velferdsstaten kan betraktes som koblingen mellom makro- og mikronivået på den

måten at statlig utformede rettigheter og tiltak implementeres på individnivået og muliggjør kulturell utveksling. Integrering er også avgjørende for utvikling av tillit til samfunnet, og sikre en videreføring av velferdsstaten.

Selv om nyere integreringsforskning har mange paralleller med Durkheim og Marshalls teorier, har min analyse også vist til forskning som er opposisjon til de klassiske integrasjonsteoriene. Dette gjelder særlig diskusjoner som problematiserer integreringsbegrepet og hvorvidt det fungerer segregerende og assimilerende. Noen av disse bidragene introduserer begrepet *inkludering* som et alternativ til integrering, der fokuset i større grad knyttes til samfunnets ansvar for å tilrettelegge for mangfold og åpne for å endre egen praksis i takt med endringer i befolkningens sammensetning.

Mens Durkheim og Marshall betrakter integrering som en sosial prosess som alle må gjennom for å finne sin plass i samfunnet, er integreringsbegrepet i dag først og fremst forbundet med integrering av ikke-vestlige innvandrere (Schinkel, 2018). Dette kan bidra til at begrepet og diskusjoner rundt integreringsprosesser, blir politisk ladet og dermed vanskeliggjøre en konstruktiv diskusjon om integrering. Målet med denne artikkelen er å synliggjøre ulike forståelser av integrering og på den måten bidra til en bredere diskusjon om integrering som noe som angår alle i et samfunn, ikke bare innvandrere. Inkluderingsbegrepet kan løse noen av de utfordringene som ligger i integreringsbegrepet, gjennom blant annet å synliggjøre det positive i et mangfold og utfordre oppfatningen av at majoritetskulturen er uforanderlig. Samtidig kan en utvidet forståelse av integreringsbegrepet presentere interessante perspektiver som gjør diskusjonen om integrering mer åpen og mindre ladet.

## Referanser

- Caspersen, Joakim, Buland, Trond, Valenta, Marko & Tøssebro, Jan (2019). *Inkludering på alvor?* NTNU Samfunnsforskning, Trondheim
- Durkheim, Emile (1978) *Selvordet. En sosiologisk undersøkelse*. Gyldendal Norsk Forlag AS
- Eriksen, Ingunn M. (2017). *De andres skole. Gruppedannelse og utenforskap i den flerkulturelle skolen*. Gyldendal akademisk
- Friberg, John. H. & Elgvin, Olav (2016). Når velferdsstaten bryter tilliten ned: Somaliske innvandrere i møte med NAV. *Tidsskrift for samfunnsforskning* 57(3), 257-284
- Friberg, John H. & Midtbøen, Arnfinn H. (2017). Innvandrernes etterkommere: Teoretiske og komparative perspektiver. *Norsk Sosiologisk Tidsskrift* 01(1), 5-14
- Hermansen, Are S. (2017). Et egalitært og velferdsstatlig integreringsparadoks. *Norsk sosiologisk tidsskrift* 01(1), 15-34
- Hermansen, Are S. (2020). Norsk innvandringsforskning (...) må kunne sies å være i puberteten. – noen refleksjoner 25 år etter debatten rundt Mot en ny norsk underklasse. *Tidsskrift for samfunnsforskning* 01(61), 53-62
- Hilt, Line T. (2020). *Integrering og utdanning*. Fagbokforlaget.
- Integreringsloven (2022). *Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid*. (LOV-2020-11-06-127).
- Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2020-11-06-127>
- Lindbekk, Tore (2001). *Samfunnsteori. Fra Marx til Giddens*. Tapir Akademisk Forlag, Trondheim
- Marshall, Thomas H. (1996). Citizenship and social class. Marshall, Thomas. H. & Bottomore, Tom, *Citizenship and social class*. Pluto Classic
- Midtbøen, Arnfinn H. (2021). Strukturell rasisme i en strukturelt inkluderende velferdsstat. *Tidsskrift for samfunnsforskning* 01(62), 106-115

Midjo Turid & Aune, Karin Ellingsen (2021). Varig tilrettelagt arbeid – erfaringer til unge voksne med kognitiv funksjonsnedsettelse. *Fontene forskning* 14 (1), 45-57

Nadim, Marjan (2017). Familien som ressurs eller hinder? Etterkommerkvinnens deltakelse i arbeid. *Norsk sosiologisk tidsskrift* 01(1), 35-52

NOU 2017:2 (2017). *Integrasjon og tillit. Langsiktige konsekvenser av høy innvandring*. Departementenes sikkerhets og serviceorganisasjon.

Informasjonsforvaltning. Tilgjengelig fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/c072f7f37da747539d2a0b0fef22957f/nou/nou201720170002000dddpdfs.pdf> (Hentet 23/02/22)

Portes, Alejandro & Zhou, Min (1993). The New Second Generation: Segmented Assimilation and Its Variants. *Annals of the American Academy of Political and Social Science* Vol. 530, 74-96

Schinkel, Willem (2018). Against 'immigrant integration': for an end to neocolonial knowledge production. *Comparative migration studies*, 6(31).

SSB (2021). *Fakta om innvandring*. Statistisk Sentralbyrå. Tilgjengelig fra:

<https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/faktaside/innvandring> (Hentet 31/05/2021).

Østerberg, Dag (1983). *Emile Durkheims samfunnslære*. Pax Forlag, Oslo

## Artikkel 2

«Hun bryr seg om oss fra hjertet». En kvalitativ undersøkelse av omsorgens betydning i integreringsarbeid med etniske minoritets elever

## **Sammendrag**

I denne artikkelen undersøker jeg betydningen av omsorg som verktøy i integreringsarbeid med etniske minoritetselever – hvordan omsorgen kommer til uttrykk og hva omsorg kan bety for integrering på individ- og samfunnsnivå. Artikkelen er basert på kvalitative data innhentet gjennom intervjuer med 14 elever med innvandrer- og flyktningebakgrunn ved en videregående skole i Trondheim. Jeg presenterer først tidligere forskning på feltet og de teoretiske perspektivene jeg skal ta i bruk; integrasjonsteori basert på Emile Durkheim og Thomas H. Marshall, samt Urie Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell.

Analysen av materialet viser at omsorg kommer til uttrykk på flere måter og inspirert av grounded theory har jeg utviklet kategoriene 'emosjonell omsorg', 'praktisk omsorg' og 'helhetlig omsorg'. Jeg argumenterer for at omsorg har stor betydning i integreringsprosessen av elevene, og minoritetsrådgiveren ved skolen har en viktig rolle i denne sammenhengen. Jeg drøfter også hvordan omsorg kan bidra til at elevene får tillitt til den norske systemet og at dette kan ha betydning for integrering på samfunnsnivå. Målet med artikkelen er å bidra i diskusjoner om integrering og inkludering av innvandrere i det norske samfunnet ved å belyse betydningen av omsorg i integreringsprosessen.

## **Abstract**

This article will be exploring the significance of 'care' as a tool in integration work with ethnical minority students, and how this care can be identified and understood. The article is based on qualitative data collected through focus group interviews and individual interviews, with a total of fourteen informants, who all attend the same high school in Trondheim. All of the students have a shared background as refugees and immigrants, and they all attend or have attended what is known as a combination class. First, I will present existing research on the field and then the theories I intend to use, integration theory based on Emile Durkheim and Thomas H. Marshall and the ecological theory of development by Urie Bronfenbrenner.

After a short presentation of the method I will analyze my empirical data using the theoretical perspectives and existing research. My main findings are that the care displayed from the employees at the school plays a key part in the students' integration process, as well as the feeling of being included. I have categorized care in three sub-categories inspired by grounded theory: emotional care, practical care and holistic care. The ambition of the article is to contribute to discussions surrounding integration and inclusion of immigrants in Norwegian society, by highlighting the importance of care in the integration process.

## Innledning

I dagens Norge forbindes begrepet integrering først og fremst med innvandrere og flykninger og er knyttet til deres rettigheter og plikter som nye samfunnsborgere. Integrering som fagfelt er imidlertid bredere og kan kort beskrives som en systematisk, praktisk og teoretisk prosess, hvis mål er å skape et likeverdig og velfungerende samfunn tuftet på et felles norm- og verdigrunnlag (Hilt, 2020). Denne artikkelen skal analysere integrering i lys av dette perspektivet. Jeg skal helt konkret undersøke integreringsarbeid med etniske minoritets elever i videregående skole og drøfte dette i et integrasjonsteoretisk og utviklingsøkologisk perspektiv.

Innvandrere utgjør i dag cirka 14,8 % av den totale befolkningen (SSB, 2021). Deltakelse i arbeidslivet blir ofte løftet frem som et ønsket resultat av integreringstiltak og i den sammenhengen er utdanning et avgjørende virkemiddel (NOU 2017:2). Skolen spiller derfor en viktig rolle som integrerende institusjon fordi den muliggjør deltakelse i arbeidslivet, men også fordi den kan bidra til å styrke innvandrerbefolkningens tillit og tilhørighet til samfunnet:

*“Skolen har en nøkkelfunksjon i å sikre kunnskap som jevner ut mulighetene for samfunnsdeltakelse og læring, og å sørge for normativ og verdimelessig sosialisering, som kan styrke følelsen av gjensidig tillit og tilhørighet” (NOU 2017:2, s, 21).*

Hermansen (2017) er opptatt av den norske enhetsskolens rolle i å redusere sosioøkonomiske forskjeller i befolkningen. Hilt (2020) beskriver skolen som en arena for å samle barn og unge fra ulike samfunnslag, og dens ansvar for å formidle et felles sett med normer, verdisett og kulturarv. Skolens rolle som integrerende aktør skal favne alle samfunnsdeltakere, men har siden innvandringsbølgen på 1970-tallet spesialisert seg på integrering av elever med minoritetsbakgrunn (Hilt, 2020). Etniske minoritets elever har ofte behov for spesialiserte tiltak, og forskning viser at det er færre i denne gruppen som fullfører videregående utdanning enn i majoritetsbefolkningen (NOU 17:2).

Hvordan ser integreringsarbeid i skolen ut? I denne studien skal jeg undersøke hvilke erfaringer en gruppe etniske minoritets elever har fra sin skolehverdag. Hva betyr relasjonen med de ansatte i skolen for elevene? Empirien viser at elevene legger særlig vekt på omsorgen de voksne utviser ovenfor dem og jeg har derfor valgt å fokusere på dette. Fordi jeg er interessert i omsorg i kontekst av integreringsarbeidet og ikke omsorg i seg selv, skal jeg analysere betydningen av omsorg i et integrasjonsteoretisk og utviklingsøkologisk perspektiv. Studien bygger på to



fokusgruppeintervjuer og fire individuelle intervjuer med til sammen 14 elever på en videregående skole i Trondheim. Informantene har alle kommet til Norge som innvandrere og flyktninger, og jeg bruker derfor begrepet etnisk minoritetselev når jeg omtaler informantene videre i artikkelen.

Min problemstilling er som følger: *Hvorfor er omsorg viktig i integreringsarbeidet med etniske minoritets elever, og hvordan kommer denne omsorgen til syne?*

Artikkelen er disponert slik at jeg først gir en kort gjennomgang av tidligere forskning om integreringsarbeid før jeg gir en introduksjon til de ulike teoretiske perspektivene jeg skal ta i bruk i analysen. Videre presenterer jeg en kort beskrivelse av datamaterialet og metodisk tilnærming, før jeg analyserer empirien ved hjelp av teoretiske perspektiver og tidligere forskning.

### **Tidligere forskning: Omsorg som verktøy i integrasjonsarbeid**

Tidligere forskning bekrefter at trygge omsorgspersoner er en essensiell del av integreringsarbeidet med barn og unge. Berg og Tronstad (2015) avdekket i rapporten *"Levekår for barn i asylsøkerfasen"* at omsorgsbehovet delvis kan forklares med at barn og unge på asylmottak og i omsorgssenter, kan ha en høyere forekomst av psykiske og sosiale vansker sammenlignet med barn og unge i den øvrige befolkningen. Omsorgsbehovet er særlig stort når det gjelder enslige mindreårige flyktninger. Manglende tilstedeværelse av egne foreldre eller andre nære omsorgspersoner forsterker deres behov for felleskap og relasjoner til andre trygge voksne (Berg & Tronstad, 2015; Paulsen m.fl., 2020). På tross av at ungdommene kan fremstå som særlig selvstendige så har de fleste et ønske om å være helt vanlige ungdommer, gå på skole og være med venner (Berg, 2018).

Integreringsarbeid er et komplekst arbeid og en tverrfaglig tilnærming er derfor viktig. Berg og Tronstad (2015) understreker betydningen av at de som jobber med denne målgruppen har kunnskap på flere områder, som for eksempel flyktningefaglig kunnskap, kunnskap om krig- og traumereaksjoner, barnevern og psykologi. Det samme anbefaler Pastoor (2017), som ser på viktigheten av et tverrfaglig fokus i arbeid med minoritetsungdommer. Han vektlegger også hvordan ansatte må kunne følge opp ungdommene parallelt på flere av deres livsområder, som for eksempel hjem, skole og fritidsaktiviteter. Han argumenterer for at dette både kan styrke forutsetningen for å lykkes i utdanning og bidra til en følelse av tilhørighet til sitt nye samfunn (Pastoor, 2017).

Tilhørighet og anerkjennelse er også et tema Paulsen m.fl. (2020) tar opp, og de viser hvordan de ansatte forholder seg til ungdommene er av stor betydning for ungdommenes følelse av tilhørighet og anerkjennelse i majoritetssamfunnet. Følelsen av trygghet i omsorgsrelasjonen er også vektlagt i forskningen. Oppedal m.fl. (2009) viser i sin rapport *"Avhengig og selvstendig: Enslige mindreårige flyktningers stemme i tall og tale"*, at hvorvidt omsorgen fra offentlige ansatte oppleves som ektefølt og genuin er av stor betydning for ungdommene. Dette kan blant annet komme av en frykt for å bli overlatt til seg selv. Berg og Tronstad (2015) ser det samme i sin forskning. De viser at ungdommene selv vektlegger hvor viktig det er at de ansatte på mottakene viser at de bryr seg og ser dem når de har det vanskelig. De er også opptatt av at de tar seg tid til å sette seg ned og snakke med dem. Betydningen av genuin omsorg støttes av Eriksson m.fl. (2018), og de belyser også behovet for tid og kontinuitet i relasjonen.

For å kunne finne seg til rette i sitt nye liv har ungdommene også et stort behov for praktisk hjelp som er tilpasset deres varierende forutsetninger og individuelle behov (Berg & Tronstad, 2015). I overgangen fra barn til voksen forsvinner flere av rettighetene knyttet til offentlig omsorg, og dette kan være både vanskelig og svært dramatisk for denne gruppen. De er plutselig overlatt mer eller mindre til seg selv (Eriksson m.fl., 2018). Dette skiftet skjer gjerne når ungdommene mellom 18 til 21 år gamle. Paulsen m.fl. (2020) beskriver hvordan offentlige ansatte, for eksempel ansatte i barnevernet, jobber målrettet for å forberede ungdommene på denne overgangen. For å greie voksenlivet trenger de støtte og veiledning på mange områder. Det kan for eksempel handle om å få hjelp til å fullføre utdanning, skaffe seg et nettverk, og få hjelp til å knytte kontakter i arbeidslivet. Emosjonell støtte og anerkjennelse blir også viktig i denne sammenhengen fordi det vil kunne bidra til at ungdommene føler en tilhørighet til samfunnet og *"(h)indre utenforskap og marginalisering"* (Paulsen m.fl., 2020, s. 41). Utdanning er et viktig virkemiddel for å skape tilhørighet og er også et integreringspolitisk mål:

*"For ungdom med innvandrerbakgrunn kan det å lykkes i skole og høyere utdanning være særlig viktig, fordi de ofte står svakere enn majoritetsungdom når det gjelder nettverk og andre ressurser («kulturell og sosial kapital»)"* (NOU 2017:2, s. 21).

At emosjonell støtte og omsorg er av stor betydning i integreringsarbeid med barn og unge er godt forankret i tidligere forskning. Det gir ungdommene trygghet i overgangen fra barn til voksen, bidrar til anerkjennelse og tilhørighet, og kan styrke

selvbildet og tilknytningen til samfunnet. Jeg skal følge opp dette i min analyse av integreringsarbeidet i skolen.

Selv om jeg har fokus på omsorgens betydning for integrering, er ikke dette en studie av omsorg som fenomen. Jeg har derfor heller ikke referert til omsorgsforskning som er et eget stort forskningsfelt. Mitt fokus er hvordan omsorgen kommer til uttrykk, hva det betyr i et det konkrete integreringsarbeidet på skolen, og hva dette kan bety i et samfunnsperspektiv. Jeg har derfor valgt å ta utgangspunkt i teorier om integrering og utvikling.

### **Teoretiske perspektiver: Integrasjonsteori og Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell**

Jeg har studert omsorgens betydning for den enkelte elev, men drøfter også hva dette kan bety på et samfunnsnivå, og derfor bruker jeg teorier som omfatter individ og samfunn i en større sammenheng. Mitt teoretiske rammeverk er integrasjonsteori, som bygger på teoriene til sosiologene Emile Durkheim (1978) og Thomas H. Marshall (1996). Jeg skal også bruke psykologen Urie Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell som hjelp til å tolke integrasjonsteorien og kontekstualisere de ulike aspektene ved omsorg (Bronfenbrenner, 1979).

Durkheim regnes som en av sosiologiens grunnleggere og er særlig kjent for sine verker *"Om den sosiale arbeidsdelingen"* og *"Selvmordet"* (Lindbekk, 2001). Hans integrasjonsteori handlet først og fremst om integreringens betydning for opprettholdelse av nasjonalstaten, gjennom å skape en befolkning med et felles norm- og verdigrunnlag (Hilt, 2020). Integrasjonsteorien beskrives i hans bok *"Selvmordet"*, første gang utgitt i 1897, gjennom en kvantitativ analyse av selvmordsraten i ulike deler av befolkningen. Durkheim konkluderer med at individets grad av integrasjon er direkte knyttet til risikoen for å begå selvmord, eller annen negativ sosial atferd (anomier) (Durkheim, 1978, s. 97).

I boken *"Om den sosiale arbeidsdelingen"*, utgitt i 1893, beskriver Durkheim staten som en levende organisme holdt i live av sine innbyggere gjennom arbeidsdelingen og det han kaller organisk solidaritet (Østerberg, 1983). Durkheims integrasjonsteori kan kort beskrives som en teori med stort fokus på kulturell homogenitet gjennom utveksling av normer og verdier, og hvor opprettholdelse og styrking av nasjonalstaten gjennom arbeid, er det overordnede målet. Derfor er han opptatt av at individene føler en tilknytning til hverandre og tar et felles ansvar for storsamfunnets utvikling. Han

ser mennesket som et grunnleggende sosialt vesen som trenger et fellesskap for å utvikle seg og ha en mening med livet (Lindbekk, 2001).

Marshalls integrasjonsteori tar utgangspunkt i overgangen fra føydalsamfunnet til det industrielle samfunnet, noe han beskriver i essayet "*Citizenship and social class*" utgitt i 1949. I denne samfunnsanalysen avdekket Marshall hvordan medborgerskap, tidligere forbeholdt samfunnets overklasse, litt etter litt ble gjort tilgjengelig for det bredere samfunnslag. Marshall argumenterte for at dersom et medborgerskapet skulle være 'ekte' var det nødt til å skje i samspill med en utjevning av politiske, økonomiske og juridiske ulikheter. Hans integrasjonsteori baserer seg derfor på at alle innbyggere skal ha lik tilgang til juridiske, økonomiske og politiske rettigheter. Sterke velferdsrettigheter ville i følge Marshall fungere integrerende fordi denne vissheten ville motivere innbyggerne til å jobbe sammen mot et kollektivt mål (Marshall, 1996). Velferdsstaten ble slik sett et viktig verktøy for integrering og bekjempelsen av sosial ulikhet.

Både Durkheim og Marshalls integrasjonsteorier er på et samfunnsnivå. Mens Durkheim betrakter integrering som viktig for å opprettholde nasjonalstaten og et velfungerende samfunn, er Marshalls fokus på integrering gjennom en rettferdig fordeling av samfunnets ressurser. Man kan tolke det slik at Durkheim og Marshall kombinert argumenterer for at velferdsstaten er viktig for at individer skal blir godt integrert samtidig som god integrering bidrar til å opprettholde velferdsstaten. Som Hilt (2020) beskriver det:

*"Institusjonaliserte rettigheter for ulike grupper i samfunnet sørger for statuslikhet og likeverd, og likhet og likeverd er på sin side forutsetninger for samhold og samfunnsmessig integrering"* (s. 55).

Psykologen Urie Bronfenbrenner har et mer relasjonsorientert perspektiv individ og samfunn, og er i kontekst av denne artikkelen relevant for å belyse omgivelsenes betydning for integreringsprosessen. Han hevder at individet utvikler seg som et produkt av sine omgivelser, og at det derfor i større grad må forskes på omgivelsene og ikke bare på individet (Bronfenbrenner, 1979). På bakgrunn av dette utviklet han den 'utviklingsøkologiske modell', som beskriver menneskelig utvikling i kontekst av miljø, omgivelser og samfunn (Bronfenbrenner, 1979, s. 21)

Modellen består av fire nivåer. Det første er mikrosystemet, som beskriver barnets ulike sosial arenaer, for eksempel; hjem, skole og fritidsaktivitet. Videre finner vi mesosystemet, som forklarer betydningen av samspillet mellom personer fra de ulike mikrosystemene, eksempelvis samarbeidet mellom hjem og skole. Det neste er

eksosystemet, som beskriver miljøer som barnet ikke er i direkte kontakt med, men som likevel har innvirkning på barnets liv. Dette kan for eksempel være foreldres arbeidsplass. Det siste nivået er makrosystemet, som beskriver samfunnsstrukturenes betydning, slik som kultur, lovverk, politikk og samfunnsøkonomi (Bronfenbrenner, 1979).

Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell er relevant for min analyse fordi denne modellen illustrerer betydningen av miljøet rundt ungdommene. I denne sammenhengen er det skolen og dens ansatte, samt velferdsstaten betydning for elevenes utvikling og dermed integreringsprosessen.

Før jeg går videre til analysen, skal jeg kort presentere datamaterialet, metode og analytiske verktøy.

### **Metodisk tilnærming og analyse**

Mitt empiriske materiale består av fire individuelle intervjuer og to fokusgruppeintervjuer - totalt 14 informanter. Utvalget er basert på elevenes status som minoritetsspråklige og deres erfaring fra kombinasjonsklasser. Kombinasjonsklasser er spesialiserte klasser for minoritetsspråklige elever lokalisert på en videregående skole. Her undervises elevene i grunnskolepensum som en forberedelse til ordinær videregående undervisning. Et viktig formål med kombinasjonsklassene er elevenes nærhet til den øvrige elevpopulasjonen slik at de får mulighet til å bli kjent med de andre elevene og kan få en følelse av at de er i et 'normalt' skoleløp (NAFO). Informantenes kjønn, opprinnelse og alderssammensetningen er tilfeldig, men alle går ved samme videregående skole i Trondheim.

Jeg startet datainnsamlingen med utgangspunkt i en åpen problemstilling knyttet til elevenes erfaringer med kombinasjonsklasser. Det første fokusgruppeintervjuet ble gjennomført med elever som var 'uteksaminert' fra kombinasjonsklassene, og som nå deltok i ordinær videregående undervisning. Det andre fokusgruppeintervjuet ble gjennomført med elever som var i deres siste år med kombinasjonsklasser, også kalt G4. Fokusgruppeintervjuene ble gjort i samarbeid med NTNU Samfunnsforskning, i forbindelse med deres forskningsprosjekt på feltet. Intervjuguiden fokuserte på generell trivsel på skolen med ekstra vekt på det faglige og sosiale. Videre gjennomførte jeg individuelle intervjuer med fire av deltakerne fra fokusgruppeintervjuene. Jeg utformet en ny intervjuguide basert på funn fra

fokusgruppeintervjuene. Intervjuguiden fokuserte på generell trivsel på skolen, elevenes erfaring med integreringstiltak og til sist deres egen opplevelse og forståelse av begrepene integrering og inkludering.

Det ble gjort lydopptak av alle intervjuene og disse ble transkribert. Informantene presenteres i sitatene som 'jente' eller 'gutt' og hvilket intervju sitatet er hentet fra. Fokusgruppeintervjuene refereres til som F1 og F2, mens de individuelle intervjuene refereres til som I 1-4. En viktig aktør som nevnes i mange av intervjuene er minoritetsrådgiveren på skolen. Hun refereres til som H. Andre ansatte benevnes også med forbokstav. Inspirert av Grounded Theory har jeg hele tiden hatt en dynamisk tilnærming til mitt empiriske materiale, og vært fleksibel når det kommer til endringer underveis (Silverman, 2017). Et eksempel på dette er at studiens startet med en litt annen problemstilling enn den jeg endte opp med. Målet mitt var i utgangspunktet å kartlegge minoritetselvenes erfaringer med det norske skolesystemet, og deres forståelse av begrepene integrering versus inkludering.

I gjennomgangen av datamaterialet oppdaget jeg at elevenes relasjon til de ansatte var av stor betydning for deres trivsel og framgang, og dette endret retning på oppgaven. I kategoriseringen valgte jeg 'omsorg' som øverste kategori, og videre konstruere jeg tre underkategorier basert på hvordan omsorgen kom til uttrykk. Jeg merket meg alle sitater hvor elevene snakket om hva de ansatte gjorde for dem, grupperte disse sitatene etter hvilke handlinger som ble utført og betydningen disse handlingene hadde for elevene. Mine underkategorier ble 'emosjonell omsorg', 'praktisk omsorg' og 'helhetlig omsorg'. Jeg hadde noen forventninger, blant annet basert på tidligere forskning, som for eksempel betydningen av sosial kontakt i en integreringsprosess. Samtidig var det overraskende hvor viktig praktisk hjelp og støtte var, og at elevene også opplevde dette som en form for omsorg.

Studien er godkjent av NSD og jeg har fulgt forskningsetiske retningslinjer i arbeidet. Informantene fikk utdelt skriftlig informasjon om prosjektet av både meg og av forskerne fra NTNU Samfunnsforskning, og jeg har hele veien tydeliggjort deres anonymitet og mulighet til å trekke seg fra prosjektet uansett hvor vi er i prosessen. Den største etiske utfordringen har vært språkvansker, og det var to sider ved dette. For det første måtte jeg flere ganger forsikre meg om at elevene forstod hva de samtykket til. For det andre måtte jeg "språkvaske" under transkriberingen på grunn av varierende språkferdigheter hos elevene.

Gjennom min analyse og diskusjon ønsker jeg å belyse betydningen av mellommenneskelige relasjoner i integreringsarbeidet. Jeg ønsker å fremheve at

integrering ikke er en mekanisk prosess og at det heller ikke kan bli overlatt til individet som skal integreres. Integrering slik jeg kommer frem til en organisk prosess som vokser frem som et resultat av tverrfaglig og helhetlig sosialt arbeid, og at samfunnet har et særskilt ansvar for å legge til rette for at en slik prosess kan finne sted.

### **Diskusjon: Omsorgens tre dimensjoner og hva det betyr for integrering**

I dette avsnittet skal jeg først diskutere hvordan omsorgen kommer til uttrykk, og betydningen dette har for elevene. Videre vil jeg drøfte hva dette kan bety for integrering både på et individuelt nivå og i et samfunnsperspektiv. Ved hjelp av integrasjonsteori fra Durkheim og Marshall, og Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell, er målet å belyse omsorgens betydning for integrering på både mikro- og makronivå. Den empiriske gjennomgangen er strukturert ut fra min tre definerte underkategorier: 'emosjonell omsorg', 'praktisk omsorg' og 'helhetlig omsorg'.

#### **Emosjonell omsorg**

Emosjonell støtte, nærhet og trygghet til voksenpersoner var noe mine informanter tok opp ved flere anledninger. Jeg har valgt å kategorisere dette som en form for emosjonell omsorg fordi det bidrar til å dekke elevenes psykososiale behov. I alle intervjuene ble informantene spurt om deres erfaring med skolens minoritetsrådgiver, og svarene var utelukkende positive.

**Jente:** *H er en person som bryr seg. Hun bryr seg om oss, ikke bare fordi det er jobben hennes men hun bryr seg om oss fra hjertet (...) Når hun spør oss hvordan det går så føler vi at det er noen som bryr seg om oss. Det varmer hjertet (F 1, 20/10/2020).*

Det ble særlig vektlagt hvordan minoritetsrådgiveren utviste det informantene opplevde som genuin omsorg, og at de alltid kunne stole på at hun ønsket dem vel. Den positive betydningen av dette samsvarer med tidligere forskning (Berg & Tronstad, 2015; Eriksson m.fl., 2018; Oppedal m.fl., 2009). Både Durkheim og Marshall omtaler integrering som en grunnleggende sosial prosess. Særlig Durkheim beskriver hvordan individet i stor grad styres av sine relasjoner til omverdenen og menneskets mål er å være en del av et fellesskap (Lindbekk, 2001). Hvordan omgivelsene møter deg og inkluderer deg i dette fellesskapet blir derfor viktig. På den måten kan minoritetsrådgiveren bli den som gjennom sin emosjonelle omsorg bidrar til at elevene kan føle seg inkludert i det sosiale fellesskapet.

**Jente:** *Vi elever føler oss ikke alene når vi vet at noen passer på og følger med. En person som følger med hvordan det går i klassen, hva vi gjør, om vi trenger hjelp. Hun spør oss alltid og hun er alltid der for oss når vi sier hva vi føler om klassen. For eksempel om jeg ikke føler meg trygg så har jeg en person å fortelle det til, som er H (F 1, 20/10/2020).*

Denne eleven tydeliggjør hvor viktig det er å følge seg trygg i relasjonen til de voksne på skolen. Dette har også Oppedal m.fl. (2009) vært opptatt av sin forskning på ungdommers møte med det offentlige. Både Durkheim og Marshalls integrasjonsteori kan forstås slik at trygghet til fellesskapet og integrering henger uløselig sammen. Trygghet er en forutsetning for god integrering, samtidig som man finner trygghet i det integrerte fellesskapet: " *De som er vel integrert i samfunnet, bestyrkes i sitt virke og vesen gjennom samkvemmet med de andre*" (Durkheim, 1978, s. 9).

Tilgjengelighet og tilstedeværelse er også en viktig faktor for å skape en trygg relasjon. Det var flere ansatte ved skolen som hadde betydning i den sammenhengen. En av informantene sa det slik:

**Gutt:** *De er kjempehyggelige. For eksempel H, og B og T som var våre lærere. For eksempel sånn... hvis vi er på ferie så sender de melding til oss.*

**Intervjuer:** *så de tar litt kontakt utenfor skolen?*

**Gutt:** *ja, det er kjempehyggelig. De prøver å hjelpe oss hele tiden. (I 4, 20/04/2021)*

Som det framkommer av dette sitatet oppleves det som viktig at de voksne tar kontakt også utenfor skoletiden. Dette bidrar både til en opplevelse av tilgjengelighet i relasjonen, og at den oppleves som genuin. Som vist, er det å ha voksne som engasjerer seg i ungdommens ulike livsområder av stor betydning som også Pastoor (2017) understreker. I tillegg til trygghet og tilgjengelighet beskrev ungdommene et behov for voksne som utviste fleksibilitet og skjønn knyttet deres nåværende livssituasjon. Det kunne handle om å få hjelp til et konkret problem eller forståelse for at en, for eksempel, kom for sent på skolen. I et av fokusgruppeintervjuene satte informantene sine opplevelser i perspektiv:

**Gutt:** *Ja, hvis du for eksempel kommer for sent til skolen fordi du har et problem, så kan du bare snakke med læreren og forklare at du har et problem. Da forstår de de og gir oss ikke fravær.*

**Gutt:** *Ja, i hjemlandet mitt slipper du ikke inn på skolen om du kommer for sent.*



**Gutt:** *Eller det kommer en lærer å dreper deg. Eller ikke dreper deg, men slår deg. Hele tida. Hvis du ikke har gjort leksene dine, hvis du gjør det dårlig på prøven eller kommer for seint.* (F 2, 12/11/2020)

Det fremkommer i dette sitatet at elevene verdsetter ansatte som forstår sammenhengen mellom skolen og elevens liv utenfor. En viktig del av emosjonell omsorg er derfor evnen til å se hele livssituasjonen og dermed utvise skjønn. Berg og Tronstad (2015) fremhever betydningen av en tverrfaglig tilnærming i integreringsarbeid med ungdommer, fordi de ofte har sammensatte utfordringer. Pastoor (2017) understreker også verdien av en tverrfaglig tilnærming for å forbedre ungdommenes forutsetninger og øke tilknytningen til samfunnet. I sammenheng med mine informanters situasjon handler det om at de ansatte har tverrfaglig en kompetanse og dermed forståelse for elevenes utfordringer både i og utenfor skolen. Bronfenbrenners (1979) fokus på barns utvikling som et resultat av systemene rundt, er et argument for betydningen av en tverrfaglig tilnærming og et skolesystem som evner å ta individuelle hensyn for en god integreringsprosess.

Den emosjonelle omsorgen kan ta ulike former, og i dette avsnittet har jeg fokusert på betydningen av genuin, trygg og tilgjengelig omsorg, samt de voksnes evne til å ta skjønnsmessige vurderinger ut i fra elevenes sammensatte livssituasjon. Elevenes opplevelser taler for betydningen av emosjonell omsorg på et individnivå. Omsorgens betydning for integrasjonsprosessen gjennom makroperspektivet er ikke like åpenbart. I den forbindelse ønsker jeg derfor å trekke frem begrepet 'tillit'. NOU 2017:2 belyser viktigheten av tillit mellom stat og befolkning for å opprettholde en fungerende velferdsstat.

*"For innvandrere kan det være vanskelig å utvikle tillit til et nytt samfunn hvis de opplever diskriminering, hvis de oppfatter at institusjonene i landet de har kommet til behandler dem vilkårlig og dårlig, og hvis de ikke gis et rimelig rom for å leve som de ønsker"* (NOU 2017:2, s. 161).

Friberg og Elgvin (2016) har vist at manglende tillit til systemet var en av årsakene til enkelte innvandrergruppers lave deltakelse i arbeidslivet og overrepresentasjon i Nav-systemet. Jeg argumenterer for at den emosjonelle omsorgen som utvises ovenfor minoritetslevende kan være et viktig ledd i å bygge tillit mellom individ og stat. Gjennom sitt integreringsarbeid representerer de ansatte ved skolen på mange måter det overordnede systemet og staten. Det er derfor essensielt at ungdommene føler at dette er mennesker med en genuin interesse for deres ve og vel.

Verken Durkheim (1978) eller Marshall (1996) nevner tillitt i sine integrasjonsteorier, men deres forståelse av forholdet mellom stat og individ kan likevel tolkes slik. I følge Durkheim, er en befolkning med et sterkt samhold og felles verdigrunnlag avgjørende for at de skal ha samme mål om å opprettholde nasjonalstaten, og det støtter argumentet om at tillit er en viktig faktor for en fungerende velferdsstat. Marshall er opptatt av at staten skal ta vare på sine innbyggere, samtidig som han mener at innbyggerne selv har et ansvar for videreføring av velferdsstaten. Tillittens betydning kan slik sett forstås som at innbyggere som har tillit til staten, også vil ta et slikt ansvar.

### Praktisk omsorg

Praktisk omsorg har jeg definert som omsorg som utvises gjennom hjelp og veiledning som kan omfatte skolearbeid, arbeidsliv, bolig og økonomi. Praktisk hjelp med konkrete problemer er også en viktig form for omsorg selv om dette ikke er like åpenbart. Betydningen av praktisk hjelp ble tematisert av alle informantene. En informant som hadde gått videre til ordinær videregående opplæring, helt spesifikt yrkesfag, fortalte hvordan elevene selv fikk i oppgave å skaffe seg praksisplass. Minoritetsrådgiverens råd og veiledning hadde stor verdi for han i denne situasjonen.

**Gutt:** ... i juleferien hadde vi tre uker utplassering og det var obligatorisk, og vi måtte finne praksisplass selv. Ingen hjelp fra læreren eller andre. Hvis du kjenner noen i et firma så kan du finne plass selv. Jeg snakket litt med hun (minoritetsrådgiveren) om hva jeg skulle gjøre, og hun sa til meg at først må jeg ringe, og at den neste uka hadde jeg tid sa hun at det er bedre når jeg går dit og snakke med sjefen. Det er ganske bra og jeg gjorde akkurat det. (Fokusgruppeintervju 1, 20/10/2020)

I følge informanten resulterte disse rådene i at han fikk seg praksisplass ved den aktuelle bedriften. Dette synliggjør viktigheten av praktisk råd og veiledning, fordi minoritetselever kan ha behov og forutsetninger som skiller seg fra majoritetselevne. Denne kontrasten mellom minoritet og majoritet ble tematisert av elevene selv gjennom intervjuene:

**Gutt:** Ja, i vår klasse var det enkelt for de norske elevene. De fant plass med en gang, fordi de kjente folk og trengte bare sende en melding. For eksempel kunne de kjenne dattera til sjefen. Vi var tre utlendinger, og ingen av oss fikk utplassering i høstferien. Mange norske elever fikk det. (F 1, 20/10/2020)

Et viktig aspekt ved praktisk omsorg i integrasjonsarbeid er at den er at den er spesialisert og tilpasset elevens individuelle behov. Tidligere forskning er klar på at praktisk hjelp er avgjørende for integrasjonsprosessen (Berg & Tronstad, 2015). Paulsen m.fl. (2020) fant at enslige mindreårige flyktninger ofte hadde store hjelpebehov når det kommer til å praktiske gjøremål som skulle forberede dem til voksenlivet. Dette var også noe som kom fram i intervjuene. En av informantene fortalte om sine utfordringer med å delta i ordinær videregående undervisning, et system som er tilpasset majoritetselevne og deres behov. Han understreket derfor viktigheten av å ha en minoritetsrådgiver som kunne 'oversette' informasjonen og tilpasse kommunikasjonen til minoritetselevens behov:

**Gutt:** *Ja, det er veldig viktig når, særlig når vi er på videregående. Også der får vi bare kort informasjon. Og vi forstår hva de mener, men vi forstår ikke nødvendigvis hva de sa. Og så snakker vi med rådgiver, sånn som H, og hun forklarer og da forstår vi alt og finner en løsning. Det er sikkert mange som går VG 1 som trenger hjelp på denne måten (F1, 20/10/2020).*

Minoritetsrådgiveren hjalp også elevene med praktiske gjøremål som ikke nødvendigvis var skolerelatert. Som en av de andre informantene fortalte:

**Gutt:** *Hvis vi får beskjed om noe vi ikke forstår så hjelper hun oss. Hvis vi vil har time til legen eller noe så hjelper hun oss å bestille time (F2, 12/11/2020).*

Som sitatene illustrerer er informantene klar over sine egne forutsetninger og behov når det kommer til praktiske gjøremål. Det er åpenbart at ansatte på skolen kan bidra til å gi minoritetselevne økt sosial og kulturell kapital gjennom å dele av sin kunnskap om eksempelvis normer og sosiale koder. Informantenes uttalelser tyder på at minoritetsrådgivernes omsorgsarbeid tjener en slik funksjon gjennom praktisk hjelp og veiledning. Økt sosial og kulturell kapital kan styrke elevenes forutsetninger for å gjennomføre utdanning, få seg jobb og kan dermed sikre deres økonomiske uavhengighet (Arntzen & Eriksen, 2019). Lik tilgang på ressurser i samfunnet er i følge Marshall avgjørende for god integrering, utjevning av sosial ulikhet, og gi innvandrere muligheter til et fullverdig medborgerskap. Som Hilt (2020) sier:

*"I følge Marshall vil fellesskapsfølelse og likeverdig behandling i form av samfunnsborgerlige rettigheter forutsette og forsterke hverandre gjensidig. Institusjonaliserte rettigheter for ulike grupper i samfunnet sørger for statuslikhet og likeverd, og likhet og likeverd er på sin side forutsetninger for samhold og samfunnsmessig integrering" (s. 55).*

Verdien av veiledning og praktisk hjelp støttes også støttes også av Durkheim som hevder at i en godt integrert gruppe kan man benytte seg av hverandres styrker, noe som for eksempel kan bety å ta del i hverandres sosiale og kulturelle kapital (Durkheim, 1978). Praktisk omsorg på skolen kan også påvirke elevene positivt på andre livsområder, som vist i Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell om hvordan ulike mikronivåer innvirker på hverandre (Bronfenbrenner, 1979).

Praktisk omsorg kan slik sett ha en positiv effekt for integreringsprosessen på to nivåer. På individnivå kan praktisk omsorg påvirke individets selvstendighet, sosiale og kulturelle kapital, og muligheten for utdanning og arbeid. På et samfunnsnivå kan praktisk omsorg føre til godt integrerte og yrkesaktive borgere med tillit til staten og som dermed bidrar til å opprettholde velferdssamfunnet. NOU 17:2 konkluderer med at en arbeidsfør og skattebetalende befolkning er viktig for velferdsstatens fremtid og understreker utdanning og arbeid er viktig for sosial utjevning:

*"Utvalget mener at utjevning av levekår gjennom arbeid og utdanning stadig bør være en hovedtilnærming for å fremme likeverdig deltakelse mellom majoritet og minoriteter"* (NOU 2017:2, s. 184).

### Helhetlig omsorg

Helhetlig omsorg defineres her som kombinasjon av emosjonell og praktisk omsorg, med et spesielt fokus på betydningen av relasjonen mellom elev og ansatt. Mens kategorien emosjonell omsorg handler om trygghet, tilgjengelighet og skjønn, og kategorien praktisk omsorg omfatter veiledning og kunnskap, er det betydningen av kontinuitet i relasjonen og hvor godt man kjenner hverandre, som kjennetegner kategorien helhetlig omsorg. Emosjonell og praktisk omsorg kan i prinsippet utføres uten at man har hatt en langvarig relasjon til eleven, som for eksempel av en nyansatt eller vikar, mens helhetlig omsorg forutsetter en tettere relasjon.

Som vist har minoritets elevene sammensatte behov og de har ofte andre forutsetninger enn majoritets elevene. Fra et integrasjonsteoretisk perspektiv er den helhetlige omsorgen fra de ansatte derfor essensiell for elevenes muligheter til å lykkes i utdanning og bli godt integrert. Som Hilt (2020) påpeker, er enhetsskolen i praksis en integrerende institusjon da det er en arena for felles kultur og samfunnsbygging med det mål å utjevne sosiale ulikheter. Enhetsskolens integrerende funksjon skal inkludere alle elever, uansett bakgrunn. For at skolen skal fungere slik den er tiltenkt er det imidlertid viktig å anerkjenne at elevene starter med ulike utgangspunkt, og at skolen derfor må legge til rette for integreringsprosesser som er tilpasset den enkelte

elev. I den sammenhengen spiller minoritetsrådgiveren en viktig rolle. Som en av elevene sa:

**Jente:** *H har hjulpet meg mye, så det er veldig bra. De hjelper oss med våre personlige liv også. Det finnes ikke i andre land, der sier de "problemene dine må du legge igjen hjemme før du kommer på skolen (I 1, 20/04/2021).*

Sitatet illustrerer betydningen av jobbe tverrfaglig og utvise skjønn i forhold til den enkelte elevens situasjon. Som Bronfenbrenner (1979) poengterer er det viktig at de ulike mikrosystemene samhandler for å skape god utvikling hos barnet. Både minoritetsrådgiver og lærerne med en god relasjon til elevene kan bidra til dette. Empirien belyste imidlertid at det var det en forskjell mellom kombinasjonsklassene og de ordinære klassene. På spørsmål om dette, svarte en av elevene at de ansatte var strengere i ordinær videregående. Videre sa han:

**Gutt:** *Når jeg gikk på grunnskolen (kombinasjonsklasse) så var det sånn at de kjenner meg godt fordi jeg har gått hos dem i over tre år. Så hvis jeg ikke er på skolen så vet de at det er en grunn. Men når jeg begynte på videregående så er det liksom sånn at hvis jeg er for sein sånn 15 minutter så får jeg fravær én time (I 3, 20/04/2021).*

Sitatet illustrer behovet for kontinuitet i relasjonen slik at lærerne kjenner den spesifikke elevens situasjon. Dette støttes av Berg og Tronstad (2015), som vektlegger viktigheten av at omsorgspersonene kjenner ungdommene og deres ulike forutsetninger. Derfor er minoritetsrådgiverens rolle særlig viktig i denne sammenhengen. Hun følger ungdommene over tid, har god kjennskap til deres situasjon og bidrar til å legge til rette for en skolehverdag tilpasset den enkelte. Hun har dermed muligheten til å utøve en mer helhetlig omsorg. Som en av informantene sa:

**Jente:** *Ja, lærerne er ganske hyggelige, og H er den personen... Hun er veldig snill og har mye omsorg, jeg tror at mange elever liker H (...) Hun bryr seg faktisk om andre. Hvis du trenger hjelp er hun alltid der, hun gjør alt for å hjelpe deg liksom. Og gir råd, om hva som er bra å gjøre og hva man ikke burde gjøre liksom (I 2, 20/04/2021).*

Som nevnt er utdanningssystemet et viktig virkemiddel for myndighetene i integrering av innvandrere (NOU 2017:2). For at skolen skal fungere som en integrerende institusjon har jeg argumentert for at omsorg er en viktig faktor i utdanningsløpet. Den helhetlige omsorgen som vist her, forutsetter kontinuitet og god kjennskap til den enkelte elevs sammensatte livssituasjon. Minoritetsrådgiveren blir derfor en viktig

aktør ettersom hun har muligheten til å følge opp elevene over tid og besitter spesialisert kompetanse knyttet til denne elevgruppen.

Minoritetsrådgiveren er på den ene siden en av dem som er godt kjent med elevenes ulike mikrosystem. Siden hun er tett på elevene samtidig som hun er bindeledd mellom hjem og skole, blir hun også selv endel av både mikro- og mesosystemet. I følge Bronfenbrenner (1979) er omgivelsene svært viktig for en god personlig utvikling. Helhetlig omsorg kan også sees i lys av Durkheim og Marshalls teorier. Marshall anerkjente at samfunnet var grunnleggende urettferdig, og at universelle rettigheter derfor var nødvendig for en utjevning av sosiale forskjeller (Marshall, 1996). Minoritetsrådgiveren er den personen som kan bidra til utjevne sosiale forskjeller gjennom sitt integreringsarbeid. Durkheim (1978) argumenterte for at mennesket var avhengig av tilknytning til fellesskapet for å ha en mening med livet, og her kan minoritetsrådgiveren betraktes som veiviseren inn i et fellesskap.

### **Konklusjon: Omsorg, tillitt og integrering**

I denne artikkelen har jeg undersøkt betydningen av omsorg i integreringsarbeid med minoritets elever i videregående skole. Jeg har analysert og diskutert hvordan omsorg kommer til uttrykk og hvorfor det er viktig for en god integreringsprosess. Jeg har kategorisert omsorg i tre underkategorier: 'emosjonell omsorg', 'praktisk omsorg' og 'helhetlig omsorg', og diskutert disse i lys av Durkheim og Marshalls integrasjonsteorier samt Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell.

Durkheims integrasjonsteori vektlegger verdien av tilhørighet i et sosialt fellesskap, og hvordan dette skaper mening og livsglede. Durkheims integreringsprosess foregår på et individnivå, med formål om å opprettholde nasjonalstaten (Lindbekk, 2001). Marshalls integreringsprosess legger derimot det overordnede ansvaret på staten gjennom økonomisk, politisk og rettslig utjevning og han er opptatt av det sosiale fellesskapet som dannes rundt velferdsstaten (Marshall, 1996). Her er integreringens øverste formål å styrke enkeltindividenes rettigheter. Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell kan tolkes som et argument for at vellykket integrering må skje parallelt på flere nivåer – både i klasserommet og gjennom politiske vedtak. Samlet sett kan de ulike perspektivene tolkes som at integrering er noe som skal gjennomføres i fellesskap og gagne både individet, så vel som nasjonalstaten.

Som analysen har vist, handler omsorg om å stille opp for elevene, bidra til trygghet og tilhørighet samt gi praktisk hjelp og veiledning. Gjennom tilrettelegging og

individuell tilpasning kan minoritetselevne få tilgang på sosial og kulturell kapital, samt mange av de samme ressursene som majoritetsungdommen. I denne prosessen har minoritetsrådgiveren vist seg å være spesielt viktig fordi hun i tillegg, bidrar med det jeg har kalt helhetlig omsorg gjennom kontinuitet i relasjonen til elevene. Jeg har argumentert for at alle disse formene for omsorg er viktige for å sikre en god integrering.

Omsorg i utdanningsløpet er viktig i integreringsarbeidet også fordi det bidrar til å legge grunnlaget for tillit til samfunnet gjennom relasjoner basert på trygghet, tilgjengelighet, praktisk hjelp, skjønn og kontinuitet. Denne tilliten er viktig i integreringsprosessen fordi samfunnets institusjoner er avhengig av tillit i befolkningen for å kunne bestå (NOU 2017:2).

## Referanser

Arntzen, Ragnar & Eriksen, Odd (2019). *Kulturell kapital og akademisk integrering*. Uniped 04 (42). Tilgjengelig fra:

[https://www.idunn.no/uniped/2019/04/kulturell kapital og akademisk integrering](https://www.idunn.no/uniped/2019/04/kulturell_kapital_og_akademisk_integrering)  
(Hentet 03/11/2021)

Berg, Berit (2018). *Sammen. Et integreringsprosjekt for ungdom*. NTNU Samfunnsforskning, Trondheim

Berg, Berit & Tronstad, Kristian R. (2015). *Levekår for barn i asylsøkerfasen*. NTNU Samfunnsforskning, Trondheim

Bronfenbrenner, Urie (1979). *The ecology of human development: experiments by nature and design*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Durkheim, Emile (1978). *Selvordet. En sosiologisk undersøkelse*. Gyldendal Norsk Forlag AS

Eriksson, Malin., Wimelius, Malin E. & Ghazinour, Mehdi (2018). 'I Stand on My Own Two Feet but Need Someone Who Really Cares': Social Networks and Social Capital among Unaccompanied Minors for Becoming Established in Swedish Society. *Journal of Refugee Studies*, 32 ( 3), Oxford University Press

Friberg, John. H. & Elgvin, Olav (2016). Når velferdsstaten bryter tilliten ned: Somaliske innvandrere i møte med NAV. *Tidsskrift for samfunnsforskning* 57(3), 257-284

Hermansen, Are S. (2017). Et egalitært og velferdsstatlig integreringsparadoks. *Norsk sosiologisk tidsskrift* 01(1), 15-34

Hilt, Line T. (2020). *Integrering og utdanning*. Fagbokforlaget.

Lindbekk, Tore (2001). *Samfunnsteori. Fra Marx til Giddens*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Marshall, Thomas H. (1996). *Citizenship and social class*. Marshall, Thomas. H. & Bottomore, Tom (1996). *Citizenship and social class*. Pluto Classic



NAFO, Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (u.å). *Kombinasjonsklasser* (Internett). Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring. Oslo Met. Tilgjengelig fra:

<https://nafo.oslomet.no/videregaende/organisering-vgs/kombinasjonsklasser/>

(Hentet 01/05/2020)

NOU 2017:2 (2017). *Integrasjon og tillit. Langsiktige konsekvenser av høy innvandring*. Departementenes sikkerhets og serviceorganisasjon. Informasjonsforvaltning.

Oppedal, Brit., Seglem, Karoline B. & Jensen, Laila (2009). *Avhengig og selvstendig: Enslige mindreårige flyktningers stemme i tall og tale*. Rapport 2009:11. Folkehelseinstituttet, Oslo

Pastoor, Lutine (2017). Reconceptualising refugee education: exploring the diverse learning contexts of unaccompanied young refugees upon resettlement. *Intercultural Education*, 28(2), 143–164.

Paulsen, Veronika., Riise, Anne & Berg, Berit (2020). Enslige mindreåriges vei inn i voksenlivet – behov for anerkjennende praksis. *Fonteneforskning*, 13(2), 31-43

Silverman, David (2017). *Doing qualitative research. 5th edition*. London; SAGE publications

SSB, Statistisk sentralbyrå (2021): Fakta om innvandring. Tilgjengelig fra:

<https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/faktaside/innvandring>

(Hentet: 06/06/2021)

Østerberg, Dag (1983). *Emile Durkheims samfunnslære*. Pax Forlag. Oslo

## **Vedlegg 1-6**

## **Vedlegg 1: Informasjonsskriv 1 og samtykkeerklæring**

### **Vil du delta i forskningsprosjektet**

#### ***Samarbeid om opplæring for minoritetsspråklige unge og unge voksne?***

Dette er et spørsmål til deg om å være med i et forskningsprosjekt som handler om opplæringstilbudet til minoritetsspråklige elever i Trøndelag. Dette informasjonsskrivet gir en kort beskrivelse av prosjektet og hva det betyr for deg om du sier ja til å være med.

#### **Formål**

Målgruppa for dette prosjektet er ungdom og unge voksne med minoritetsbakgrunn som har bodd kort tid i Norge. Prosjektet handler om forsøk med nye skoletilbud og opplæringsformer for denne gruppa. I Trondheim er det to prosjekter vi skal se på: MinoUng og Lange Løp. MinoUng omtales også som kombinasjonsklasser, og er opplæringstilbudet til minoritetsungdom på videregående skoler i Trondheim. Lange Løp er en ordning for minoritets elever med behov for mer rådgiving/karriereveiledning, og lengre og mer arbeidsrettede opplæringsløp.

Gjennom intervjuer med lærere og elever/deltakere i de ulike opplæringstilbudene skal vi finne ut hva som fungerer godt, og hva som ikke fungerer godt, med de tilbudene vi har i Trondheim i dag. Dette gjør vi for å kunne skape bedre tilbud for minoritetsspråklige elever i framtiden.

#### **Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?**

Trøndelag fylkeskommune har fått bevilget penger fra Norges forskningsråd til dette prosjektet, og fylkeskommunen står som prosjekteier. Prosjektet vil gjennomføres i samarbeid med Trondheim kommune, NAV og NTNU Samfunnsforskning. NTNU Samfunnsforskning har ansvaret for prosjektledelse og prosjektets forskningsaktivitet.

#### **Hvorfor får du spørsmål om å delta og hva innebærer det å delta?**

En viktig del av dette prosjektet er å høre hva minoritetsspråklige elever i Trondheim synes om tilbudet de får. Vi ønsker derfor å intervju deg som er elev i en av kombinasjonsklassene for å høre hva dine erfaringer med tilbudet er og hva du mener er bra og dårlig. Du kan enten snakke med oss alene, eller i gruppe sammen med 3-4 andre elever. Det bestemmer du selv. Intervjuet vil vare ca 1 time.

Hvis du synes det er greit så ønsker vi å ta lydopptak fra intervjuet. Lydopptaket blir transkribert til tekst etter intervjuet, og alle lydopptak slettes etter transkribering. Hvis du ikke synes det er greit så tar vi bare notater fra intervjuet.

### **Det er frivillig å delta**

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

### **Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger**

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det er kun prosjektgruppa bestående av tre forskere ved NTNU Samfunnsforskning som vil ha tilgang på opplysningene
- For å sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysningene, vil de oppbevares på låst datamaskin

I rapporten vi skriver fra prosjektet vil alle deltakere anonymiseres og enkeltpersoner skal ikke kunne gjenkjennes i publikasjoner fra prosjektet.

### **Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?**

Prosjektet skal etter planen avsluttes innen 1. juli 2023. Alle personopplysninger blir slettet etter prosjektslutt.

## **Dine rettigheter**

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

## **Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?**

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra NTNU Samfunnsforskning har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

## **Hvor kan jeg finne ut mer?**

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- NTNU Samfunnsforskning ved Berit Berg, e-post: [berit.berg@ntnu.no](mailto:berit.berg@ntnu.no), telefon: 982 91 182
- Vårt personvernombud: Ragnhild Birgitte Overland, NTNU Samfunnsforskning, tlf: 918 97 727, e-post: [ragnhild.overland@samforsk.no](mailto:ragnhild.overland@samforsk.no)
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost ([personverntjenester@nsd.no](mailto:personverntjenester@nsd.no)) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Berit Berg

Forskningsjef og prosjektleder

### **Samtykkeerklæring**

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Samarbeid om opplæring for minoritetsspråklige unge og unge voksne* og har fått anledning til å stille spørsmål.  
Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- å bli kontakten igjen for et nytt intervju senere

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet innen 1. juli 2023.

-----  
-----

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

## Vedlegg 2: Informasjonsskriv 2

# Invitasjon til å delta i et forskningsprosjekt

---

(Skolens navn) videregående skole er med i et forskningsprosjekt om minoritetselever i skolen. Prosjektet gjennomføres av NTNU Samfunnsforskning. Gjennom intervjuer med elever og lærere ønsker vi å høre om tilbudet som blir gitt til minoritetselevne – om hva som fungerer bra og hva som bør forandres. Vi ønsker derfor å intervju deg som er elev for å høre om dine erfaringer både når det gjelder, fag, språk og kontakten med andre elever.

Intervjuet vil gjennomføres som en gruppesamtale der 4-6 elever deltar. Samtalen vil starte med at vi stiller noen spørsmål om hvordan dere opplever skolehverdagen. Vi vil høre hva hver enkelt av dere mener og tenker. Etterpå vil vi diskutere de samme temaene i gruppa. Samtalen vil ta rundt en time. Det er helt frivillig å delta på dette, men vi håper selvsagt at du har lyst til å dele dine erfaringer med oss.

Når prosjektet er ferdig, vil vi skrive en rapport. I denne rapporten vil vi ikke fortelle hvem vi har snakket med. Vi har heller ikke lov til å fortelle lærere eller andre på skolen hva du har sagt i samtalen med oss. Dette kalles anonymisering og er et viktig prinsipp i all forskning.

Hvis du har noen spørsmål kan du ringe, sende melding eller e-post til Stina Svendsen: [stina.svendsen@samforsk.no](mailto:stina.svendsen@samforsk.no), mobil: 975 33 461.

Vi håper du har lyst til å være med i prosjektet!

Med vennlig hilsen

Berit Berg

Prosjektleder

Stina Svendsen

Forsker

## Vedlegg 3: Temaguide fokusgruppeintervju

### Temaguide

- Bakgrunnsfaktorer:
  - (Kjønn)
  - (Alder)
  - (Landbakgrunn)
  - (Familiesituasjon)
  - Tidligere skoleerfaring – både før og etter ankomst til Norge

Trivsel på skolen:

- Hvordan har de det på skolen?
- Hva synes de fungerer godt?
- Hva er vanskelig/ikke så bra?
- Hva kunne de ønske var annerledes?
- Er skolen slik de hadde sett for seg?
- Hvilke forventninger har de til skole?
- Hva er planene etter videregående?

Til de elevene som har erfaring med det gamle systemet med egen ungdomsgruppe på Lade – hva er de største fordelene med det gamle og nye systemet? Hva er eventuelt ulempene?

- Fordeler og ulemper med å være del av ordinær videregående skole

Det faglige

- Opplever de å mestre fagene?
- Klarer skolen å finne nivået til den enkelte?
  - Blir undervisningen tilrettelagt?
- Grei progresjon?
- Språkopplæring
- Støtte og oppfølging

Det sosiale

- Samhandling med andre elever (i klassen/i de andre klassene)
- Hva kan skolen gjøre for det sosiale?



- Fritid
- Venner og nettverk

## **Vedlegg 4: Informasjonsskriv om masterprosjekt**

### **Vil du bidra til min masteroppgave om integrering og inkludering i skolen?**

Mitt navn er Hanna Aune, og jeg er masterstudent i Sosialt Arbeid ved NTNU. Jeg holder på med en masteroppgave om hvordan integrering- og inkluderingstiltak på videregående skole oppleves av dere elver. Jeg skriver denne oppgaven i samarbeid med et forskningsprosjekt om minoritets elever på NTNU Samfunnsforskning. Jeg ønsker derfor å intervjuere deg om hvordan du har det på skolen både faglig og sosialt, hva du er fornøyd med og ikke så fornøyd med, og om du har noen forslag til hva som burde vært annerledes.

I intervjuet ønsker jeg å snakke med deg alene, og det vil var i cirka 30-40 minutter. Jeg ønsker å snakke med deg om hvordan du synes det er å være elev på en norsk videregående skole, og kommer derfor til å stille spørsmål som handler om skolehverdagen, og hva du tenker om integrering og inkludering i skolen. Jeg kommer til å ta lydopptak av intervjuet, men dette vil jeg slette når jeg har skrevet ned den informasjonen jeg trenger. Alle intervjuene vil være helt anonyme, og i masteroppgaven min kommer jeg ikke til å skrive navnet deres eller hvilken skole jeg har gjort intervjuene på. Å delta på intervjuet er helt frivillig, og det er hele tiden lov å trekke seg fra prosjektet. For å delta må du skrive under på en samtykkeerklæring, som betyr at du godkjenner å la deg intervjuet av meg. Selv om du har signert denne kan du når som helst trekke deg fra prosjektet.

Om du har noen spørsmål kan du sende meg en mail på [hannaaau@stud.ntnu.no](mailto:hannaaau@stud.ntnu.no). Jeg håper du har lyst til å delta og dele dine erfaringer med meg!

Vennlig hilsen Hanna Arnesdatter Aune

## **Vedlegg 5: Samtykkeerklæring**

### **Samtykkeerklæring**

Jeg har mottatt og forstått informasjonen om Hanna Arnesdatter Aunes undersøkelse av hvordan minoritets elever opplever integrering- og inkludering i det norske skolesystemet, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til å delta i intervju.

Dato:

Signatur:

## **Vedlegg 6: Intervjuguide individuelle intervju**

### **Intervjuguide**

Kan du fortelle litt om deg selv?

- Alder
- Hvor er du fra?
- Skolegang i hjemlandet og Norge

Hvordan trives du på skolen?

- Hva synes du om fagene dere har? Vanskelighetsgrad, variasjon, etc.
- Hva synes du om de voksne på skolen? Lærere og miljøarbeider etc.
- Hvordan er det å få seg venner på skolen? Norske og utenlandske?
- Har dere noen sosiale aktiviteter på skolen?
- Hva gjør skolen som du synes er bra?
- Hva gjør skolen som du synes er dårlig?
- Hvordan er skolen annerledes enn introduksjonskurs?

Hvis du kunne endre noe med skolen, hva ville det vært og hvorfor?

- Faglig
- Sosialt

Kjenner du til begrepene integrering og inkludering?

- Hva betyr begrepene for deg?
- Hva er forskjellen?

Avsluttende

- Hva synes du om å være med på dette prosjektet?
- Hva håper du vi kan oppnå med dette?
- Hva vil du gjøre etter du har fullført VGS? Studere, jobbe etc.

